

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“

**ЈНУ ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК
„КРСТЕ МИСИРКОВ“ – СКОПЈЕ**

ул. „Григор Прличев“, бр. 5, 1000 Скопје, Р Македонија
Централа: +389 2 3114 733 телефон/факс.: +389 2 3 222 225
Електронска адреса: kontakt@imj.ukim.edu.mk
Веб-страница: www.imj.ukim.edu.mk

АПСТРАКТИ

НА ТРУДОВИТЕ ОД МЕЃУНАРОДНАТА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

„ЈАЗИКОТ И КУЛТУРАТА – СОСТОЈБИ И ПРЕДИЗВИЦИ“

(6 и 7 ноември 2018 година)

Скопје, 2018

Уредувачки одбор на компактниот диск:

д-р Лидија Тантуровска, н. сов./ред. проф. (главен уредник)

д-р Елена Јованова-Грујовска, н. сов./ред. проф.

д-р Катица Трајкова, н. сов./ред. проф. (секретар)

д-р Мери Цубалевска, н. сов./ред. проф.

д-р Еленка Стоевска-Денчова, н. сов./ред. проф.

д-р Лилјана Макаријоска, н. сов./ред. проф.

д-р Светлана Давкова-Ѓорѓиева, н. сов./ред. проф.

д-р Веселинка Лаброска, н. сов./ред. проф.

д-р Снежана Петрова-Џамбазова, н. сор./доц.

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

811.163.3 (062)(048.3)(086.76)

316.7(062)(048.3)(086.76)

МЕЃУНАРОДНАТА научна конференција "Јазикот и културата - состојби и предизвици" (2018 ; Скопје)

Апстракти на трудовите од Меѓународната научна конференција "Јазикот и културата - состојби и предизвици" [Електронски извор] / (6 и 7 ноември 2018 година) ; [главен уредник Лидија Тантуровска]. - Скопје : Институт за македонски јазик "Крсте Мисирков", 2018. - 1 оптички диск (ЦД-РОМ) ; 12 см

Текст во PDF формат, содржи 92 стр. - Текст на повеќе јазици

ISBN 978-608-220-051-4

а) Македонски јазик - Собири - Апстракти - CD-а б) Културологија -

Собири - Апстракти - CD-а

COBISS.MK-ID 108589066

© Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје, 2018.

Сите права за овој компактен диск се заштитени со закон. Забрането е копирање, умножување и објавување на делови или на целото издание во печатените и во електронските средства за јавно информирање или за друг вид јавна употреба или јавна изведба, без согласност на авторот или на издавачот.

Меѓународен организациски одбор на Меѓународна научна конференција
„Јазикот и културата – состојби и предизвици“ (6 – 7 ноември 2018 г.)

д-р Елена Јованова-Грујовска, н. сов./ред. проф. (директор на Институтот)

д-р Лидија Тантуровска, н. сов./ред. проф. (претседател на Одборот)

д-р Катица Трајкова, н. сов./ред. проф. (секретар на Одборот)

д-р Мери Цубалевска, н. сов./ред. проф.

д-р Елена Стоевска-Денчова, н. сов./ред. проф.

д-р Лилјана Макаријоска, н. сов./ред. проф.

д-р Светлана Давкова-Ѓорѓиева, н. сов./ред. проф.

д-р Веселинка Лаброска, н. сов./ред. проф.

д-р Снежана Петрова-Џамбазова, н. сор./доц.

акад. Јан Соколовски (Вроцлав)

д-р Бранко Тошовиќ (Грац)

д-р Емине Инанир (Истанбул)

д-р Вера Смоле (Љубљана)

д-р Жарко Бошњаковиќ (Нови Сад)

д-р Наталија Бороникова (Перм)

д-р Ален Калајџија (Сараево)

д-р Станислав Станковиќ (Косовска Митровица/Приштина/Белград)

д-р Борјана Прошев-Оливер (Загреб)

Почесни членови на Меѓународниот организациски одбор

д-р Трајко Стаматоски, н. сов.

д-р Мито Аргировски, н. сов.

д-р Зденка Рибарова, н. сов.

д-р Љубица Станковска, н. сов.

д-р Марија Коробар-Белчева, н. сов.

д-р Стоја Поп-Атанасова, н. сов.

Христина АНДОНОВСКА*

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Скопје, Македонија

ЗА СЕМАНТИЧКО-СИНТАКСИЧКОТО ПОЛЕ НА *(О)СВЕТ(ЕН)О* И *БЛАГОСЛОВЕНО* ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Апстракт: Предмет на анализа ќе биде семантичко-синтаксичкото поле на *(О)СВЕТ(ЕН)О* и *БЛАГОСЛОВЕНО* во македонскиот јазик. Во поглед на семантиката се забележува постоење на блискозначност и на истозначност, т.е. синонимија, но и одредена диференцијација, особено од аспект на синтаксичките контексти. Така, од една страна се вели *(о)свет(ен)а вода, благословена вода (или крстена вода), свети мошти* и сл., а од друга страна – *благословена трпеза, благословен леб* итн., што ќе послужи како појдовна точка за правење паралела на семантичко-синтаксичките особености на *(О)СВЕТ(ЕН)О* и *БЛАГОСЛОВЕНО* во македонскиот јазик.

Клучни зборови: *(о)свет(ен)о, благословено, семантичко-синтаксичко поле, македонски јазик, синоними*

---

* Апстрактите се наредени според иницијалните букви на презимињата на учесниците на Конференцијата, по азбучен и по абecedен ред.

Лидија АРИЗАНКОВСКА

Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Скопје, Македонија

larizankovska@yahoo.com

АФИРМАЦИЈА НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И НА МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРА ВО РЕПУБЛИКА СЛОВЕНИЈА

Апстракт: Целта е да ја претставиме афирмацијата на македонскиот јазик и на македонската култура во центри надвор од Република Македонија, во случајов преку претставувањето на работата на македонските здруженија во Република Словенија и присуството на македонскиот јазик и на македонската култура во образовниот систем на оваа држава, но и пошироко, покажувајќи ја на тој начин општествено-културната улога на македонскиот јазик во Република Словенија.

Клучни зборови: македонски јазик, македонска култура, општествено-културната улога на македонскиот јазик во Република Словенија.

Борче АРСОВ

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Скопје, Македонија
borce_arsov@yahoo.com

**ЛЕКСЕМИТЕ ЗА ИМЕНУВАЊЕ НА ИСУС ХРИСТОС ВО ПРЕВОДИТЕ НА
НОВИОТ ЗАВЕТ НА СОВРЕМЕН МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК
ОД ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА 19 ВЕК**

Апстракт: Корпус за овој труд претставуваат првите преводи на Новиот завет на современ македонски јазик напишани со грчко писмо во втората половина на 19 в. во јужна Македонија, и тоа: Кониовското евангелие, Кулакиското евангелие, Бобошчанското евангелие и Трлиското евангелие.

Самата идеја евангелијата да се преведат на современ, народен јазик, за тоа време, претставува еден смел пристап во преведувачката традиција, наспрема сè уште силно присутната црковнословенска традиција во северната сфера на македонската јазична територија. Дополнително, вакви преводи на Новиот завет на народен јазик од истиот период, но и од порано, постојат и на другите јазици во целиот регион.

Во споменатиот контекст, и при именувањето на Исус Христос, а особено при обраќањето кон него, во текстовите се среќаваат впечатливи форми, кои некаде повеќе, а некаде помалку, се оддалечуваат од црковнословенската традиција и на текстот му даваат „народна боја“, со цел тој да му се доближи на локалното население.

Во трудов, преку споредбена анализа, се дава преглед на лексемите користени за именување на Исус Христос во четирите текста и се прави паралела со современиот превод на Новиот завет на современ македонски стандарден јазик.

Клучни зборови: лексика, Нов завет, преводи, 19 в., Исус Христос.

Елени БУЖАРОВСКА

Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Скопје, Македонија

elenibuzarovska@t.mk

УЛОГАТА НА *БИ-КОНСТРУКЦИЈАТА* ВО РЕОРГАНИЗАЦИЈАТА НА КОНДИЦИОНАЛНИОТ СИСТЕМ

Апстракт: Во оваа презентација ги анализираме *би*-конструкциите во условните реченици во говорниот македонски јазик, со цел да ја докажеме хипотезата дека оваа конструкција извршила реконструкција на наследениот балкански систем на кондиционални маркери во македонскиот јазик. Оживувањето на кондиционалната употреба на *би*-потенцијалот во стандардот и нејзината паралелна употреба со балканската конструкција *ке+имперфектна глаголска форма* довела до потреба за семантичка диференцијација на овие две конкурентни форми. За таквата поголема транспарентност меѓу форма и функција имало и надворешни причини: на почетокот влијанието на српскиот јазик, а сега на англискиот.

Постојниот кондиционален систем е дихотомен: во реалните (возможни) се претскажува, а не се претпоставува обусловено дејство и обично се користи идно време во протаза, а иреалните (невозможните) се реализираат со *ке+имперфект* и *би*-конструкција. Навлегувањето на *би*-конструкцијата ја разликувала оваа поделба преку „создавање“ на скаларна меѓукаатегорија која влегува и во двете спротивставени семантички класи креирајќи преодни значења меѓу нив. Заради вродената атемпоралност, *би*-конструкцијата тежнее да се употребува и во можните и во невозможните (но сегашни) кондиционали. На тој начин, оваа конструкција ја намалила полисемијата на ривалската конструкција (*ке+имперфект*) која сè повеќе се специјализира за невозможните кондиционали.

Клучни зборови: балкански кондиционал, *би*-потенцијал, хипотетичност, јазична промена.

Родна ВЕЛИЧКОВСКА

Институт за фолклор „Марко Цепенков“
Скопје, Република Македонија
rodnavel@yahoo.com

ИНТЕГРИРАЧКАТА ФУНКЦИЈА НА МУЗИЧКО-ФОЛКЛОРНИТЕ ТЕКСТОВИ КАЈ ОБРЕДНИТЕ ПЕЈАЧКИ ЖАНРОВИ ВО МАКЕДОНСКОТО ТРАДИЦИОНАЛНО НАРОДНО ПЕЕЊЕ

Апстракт: Во текстот ќе биде истакната интегрирачката функција на музичко-фолклорните текстови кај обредните пејачки жанрови во македонското традиционално народно пеење. Ќе стане збор за спој на музичко-фолклорни текстови на водичарски, лазарки, гурѓовденски и варварушки песни. Во нив се пее за здравје и љубов, кои се јавуваат како основни теми, потпирајќи се на магиската сила на зборот, поткрепена со обредни дејства, во што и се содржи суштината на обредниот комплекс.

Клучни зборови: интегрирачка функција, музичко-фолклорни текстови, обредни пејачки жанрови, водичарски, лазарки, гурѓовденски и варварушки песни.

Боне ВЕЛИЧКОВСКИ

Институт за фолклор „Марко Цепенков“, Скопје

Скопје, Македонија

bonevelickovski@yahoo.com

МАГИЈАТА НА МАКЕДОНСКА ПОЧВА ВО МИНАТОТО И ДЕНЕС

Апстракт: Насловот сугерира обид да се фрли светлина врз развојот на старата магиска традиција која може да помогне да се разгледаат односите меѓу официјалната религија и она што може да претставува воспоставена традиција на вештината на маѓепство. Со задржување на одредени архетипски фигури на волшебници и маѓепсници во постарите книжевни извори како и оние од народната книжевност, ќе се обидам да го објаснам начинот на кој современите научници ги примале и ги третирале најстарите магиски традиции, особено грчката и турската, кои биле во постојан допир со нивните непосредни соседи, од кои директно црпеле материјал и врз кои почива првиот научен корпус во однос на магиската практика применувана во секојдневниот живот, вклучително и на нашиот народ во минатото, со одгласи во сегашноста, што е и основната цел на мојот интерес на истражување.

Влијанието на медицината, филозофијата, астрологијата и херметизмот од антиката за појавата на окултните науки кај некои народи било одлучувачки чинител, се разбира до извесен степен. Магијата во литературните извори често се асоцира со некои далечни неевропски народи во однос на профилактичките инкантации или талисмани, без да може точниот историскиот карактер на ова влијание да се реконструира или да се дисоцира од фасцинацијата за чудата што се раскажувале во однос на тие далечни народи, за кои ќе стане збор во интегралниот текст на излагањето.

Клучни зборови: магија, традиција, маѓепство, волшебници и маѓепсници.

Маја ВУКИЋ

Филозофски факултет Универзитета у Нишу

Ниш, Србија

maja.vukic@filfak.ni.ac.rs

ВЕЗЕ КООРДИНАТОРА И СЕМАНТИЧКИХ КОНКРЕТИЗАТОРА АДИТИВНОСТИ У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Апстракт: У раду су анализирани конструкције сачињене од координатора и језичких средстава којима се исказује семантика адитивности (*и, уз то, поред тога* и сл.). Пажња је усмерена ка промени значења координатора када се нађе у споју са лексичким средством за исказивање адитивности, а самим тим и ка промени природе односа међу компонентама координираних конструкција. Уз то, анализирана је и експлетивност, одн. могућност или немогућност изостављања, те језичке јединице из споја са координатором и последице по граматички или семантички статус координиране конструкције у случајевима када се семантички конкретизатор изостави из споја. То се посебно односи на спојеве са адверзативним координаторима, али су анализирани и могућности осталих типова координатора да стварају спој са средствима за исказивање адитивности. Пажња је посвећена и асиндетским конструкцијама које у свом саставу садрже језичке јединице са значењем адитивности.

У раду је представљен исцрпан попис језичких јединица и конструкција које се појављују у функцији семантичког верификатора односа адитивности, приказана је спојивост сваког координатора и посматраних носилаца семантике адитивности.

Грађа за рад ексцерпирана је из електронских корпуса српског језика.

Кључне речи: адитивност, координатор, семантички конкретизатор, експлетивност, савремени српски језик.

Светлана ДАВКОВА-ЃОРГИЕВА

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Скопје, Македонија
davkovas@yahoo.com

ЗА НАЗИВИТЕ НА ИГРИТЕ ОД НАШЕТО ДЕТСТВО

Апстракт: Кога ние бевме мали немаше фејсбук, мобилни телефони, кабелска телевизија, лаптопи, ги немаше сите модерни изуми на технологијата кои, се чини, го уништуваат детството. Сепак постоеја интересни детски игри: заеднички (брканица, жмурка, народна, ден-ноќ), женски (плочка, ластик), машки (џамлии, долга магарица), кои се изведуваа со примитивни реквизити што лесно можеа да се направат. Според именувањето и содржината на играта, која е со воспитен карактер, може да се дојде до податоци кои потврдуваат дека детската игра всушност е одраз на животот, одраз на општествено-економските и културните прилики на времето кога настанала.

Клучни зборови: детски игри, брканица, жмурка, плочка, џамлии.

Кристина ДИМОВСКА

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје

Скопје, Македонија

amato.maya@gmail.com

ПРИЛОГ КОН СФАЌАЊЕТО НА СЕМАНТИЧКАТА ФУНКЦИЈА НА ПАРЕМИОЛОШКИТЕ ИСКАЗИ ВО ДВЕ ЕПСКИ ПЕСНИ („МАРКО И ГИНО АРНАУТЧЕ“ И „МАРКО И МУСА КЕСЕЦИЈА“)

Апстракт: Балканските епски песни содржат ограничен број искази што вршат одредена семантичка функција. Од мноштвото истражени искази, воочлива е доминацијата на искази што се пократки по форма и содржина и чија семантичка/значењска функција се однесува или упатува на значењето на еден исказ со паремиолошки (пословичен, провербијален, клетвен, благословен, итн.) потенцијал, вообичаено присутен во дијалогот меѓу епскиот јунак и неговиот противник.

Паремиолошките форми, вообичаено, се пренесуваат по устен пат (поговорката, пословицата, клетвите, благословите) што значи дека е нужно да се воспостави разлика меѓу усно пренесените, искажани и соопштени искази и оние што биле напишани, запишани, уредно „воведени“ во еден (епски) текст.

Современиот толкувач на епските песни би можел само да си дозволи да претпоставува, а не и секогаш аргументирано да тврди дека она што „теоретичарот“ – паремиолог го именува (го врамува, го ограничува) како паремиолошки исказ (или исказ што пренесува мудрост којашто би „требала“ да се смета и да се применува како „непишано правило“), е истото она што „творецот“ (поетот/запишувачот/пренесувачот на епската традиција и мудрост), имал идеја, намера или желба да го пренесе и потенцира во епската песна како „место“ вредно за паметење (од слушателите на епската песна) и за коментирање (од истражувачите заинтересирани за исказите со паремиолошки потенцијал во балканската епика).

Претходно искажаното упатува или би требало да упати на заклучокот дека во епските песни не постои простор за „авторска имагинација“ (поетот се служел со веќе готови, фиксни формули), а ова влијае врз (семантичката) функција на паремиолошките искази, која во голема мера е дело на интенцијата на толкувачот на епската песна.

Клучни зборови: (балкански) епски песни, семантичка функција, Константин и Димитрија Миладиновци, Воислав Ѓуриќ, паремиолошки искази.

Олгица ДОДЕВСКА-МИХАЈЛОВСКА

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Скопје, Македонија

olgicadodo@yahoo.com

КОНЦЕПТОТ *ЗДРАВЈЕ* ВО МАКЕДОНСКАТА ФРАЗЕОЛОГИЈА

Апстракт: Во овој труд се анализираат фразеологизмите во македонскиот јазик кои се поврзани со поимот здравје. Анализираните фразеологизми се класифицираат во две поголеми групи и тоа: фразеологизми кои семантички се поврзани со концептот здравје и фразеологизми кои содржат составни елементи од семантичкото поле здравје. Според когнитивнолингвистичката теорија, концептуалните метафори се метафори според кои живееме, па оттука се определивме за анализа на неколку концептуални метафори чие постоење се потврдува во македонскиот јазик. Преку фразеолошката реализација и веќе постојните стереотипи се открива концептот *здравје* како културен модел со определени специфичности, но и со универзални вредности. Спроведената анализа покажува дека фразеологизмите кои со своето значење и/или со составните елементи се поврзуваат со поимот здравје претставуваат богат дел од македонската фразеологија.

Клучни зборови: фразеологизам, концепт, македонски јазик, здравје.

Васил ДРВОШАНОВ

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Скопје, Македонија

vasildrvoshanov@yahoo.com

ИЗРАЗУВАЊЕТО НА СЕМЕМАТА 'ГОЛЕМА КАШЛИЦА' ВО МАКЕДОНСКИТЕ ГОВОРИ

Апстракт: Во написот авторот го разгледува изразувањето на семемата 'голема кашлица' од тематското подрачје болести и лекување на македонската јазична територија. Врз основа на дијалектниот материјал од картотеката за проектот *Македонски дијалектен атлас* при Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ во Скопје авторот констатира дека на македонскиот дијалектен ареал се јавуваат дваесетина лексичко-семантички разновидност придружени со голем број фонетски и зборообразувачки разновидност при изразувањето на споменатата семема. Тој ја претставува распространетоста на сите разновидности за изразување на семемата 'голема кашлица' во македонските говори. Притоа, за секоја лексема авторот дава неопходно етимолошко толкување и врши проверка на сите дијалектни лексеми во македонските репрезентативни лексикографски трудови од аспект на нивното значење и од аспект на нивната застапеност.

Клучни зборови: *голема кашлица*, лексика, македонски говори, речници, етимологија

Виолета ЈАНУШЕВА

Педагошки факултет – Битола
Универзитет „Св. Климент Охридски“
Битола, Македонија
violetajanuseva@gmail.com

Марија СТОЈАНОСКА

Педагошки факултет – Битола
Универзитет „Св. Климент Охридски“
Битола, Македонија

**КАТЕГОРИЈАТА ОБРАЌАЊЕ ВО ТЕЛЕВИЗИСКИТЕ ЕМИСИИ
ВО МАКЕДОНСКИОТ СТАНДАРДЕН ЈАЗИК**

Апстракт: Предмет на елаборација во овој труд се именските групи што се употребуваат за воспоставување непосреден контакт со соговорникот. За таа цел најчесто се користат вокативните форми, чија повикувачка функција се изразува со помош на специфични наставки, интонацијата, но и со други средства. Оттука, цел на трудот е да се испита употребата на начините за обраќање што се среќаваат во телевизиските емисии во македонскиот стандарден јазик и да се утврди статусот на вокативната форма.

Истражувањето има квалитативна парадигма (анализа на содржина) и дескриптивен дизајн. Примерокот го сочинуваат електронските изданија на телевизиски емисии емитувани од 2013 г. до 2018 г. кои имаат различен карактер, и тоа: информативни, дебатни, забавни, музички и образовни. Емисиите внимателно сепреслушани и изделени се формите за обраќање употребени во нив, класифицирани според видот на обраќањето. Од методите за процесирање на податоците и донесување на заклучоци, се користени: анализа, синтеза и компарација.

Истражувањето покажува дека постојат различни начини за обраќање во ТВ-емисиите и дека продолжува негативниот тренд на губење на именските групи употребени со специфичните наставки за обраќање, забележан во науката уште во 1950 г.

Клучни зборови: Категорија обраќање, ТВ-емисии, македонски јазик

Елена ЈОВАНОВА-ГРУЈОВСКА

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Скопје, Македонија

Елизабета КУЗМАНОВСКА

новинар ЈП-МРТ – Скопје
kuzmanovskabeti@yahoo.com

ЗБОРООБРАЗУВАЧКИТЕ МОДЕЛИ КАЈ ИНФОРМАТИВНИТЕ ЕМИСИИ ВО ЕЛЕКТРОНСКИТЕ МЕДИУМИ

Апстракт:

Во текстовите на новинарите може да се случи да има отстапки од стандардот во јазичниот израз. Кај новинарите при подготвувањето на прилозите како авторски, каде што не се задржуваат само на едноставни информации, можна е појава на отстапување од нормата, сакајќи да се отслика проблематиката од специфичен аспект. Тука е присутен подбивен, критичен или специфичен колоквијален стил во пишувањето и во говорот. За таа цел, се практикува отстапување од нормата на зборообразувачки и формообразувачки план, особено кај именките и глаголите.

Клучни зборови: зборообразување, формообразување, стандарднојазична форма, колоквијален јазик.

Надежда ЈОВИЋ

Филозофски факултет Универзитета у Нишу

Ниш, Србија

nadezda.jovic@filfak.ni.ac.rs

17

АНАЛИТИЗАМ У ДЕКЛИНАЦИЈИ У СРПСКИМ И МАКЕДОНСКИМ СРЕДЊОВЕКОВНИМ СПОМЕНИЦИМА

Сажетак: У раду се разматра присуство аналитизма у деклинацији у неким српским средњовековним споменицима из 15. и 16. века (*Српска Александрида*, *Хиландарски медицински кодекс*, неки преписи Душановог законика), за које је претходном језичким описом утврђено да имају поједине особине карактеристичне за данашњи српски призренско-тимочки дијалекат захваћен процесом балканизације. Грађа се пореди са резултатима до којих се дошло анализом система декланације у македонским средњовековним споменицима писаним од 12. до 15. века са циљем да се утврде сличности и разлике у процесу замене појединих падежних облика синтетичке деклинације конструкцијама са предлозима и општим падежом.

Кључне ријечи: српски средњовековни споменици, македонски средњовековни споменици, деклинација, аналитизам.

Мери ЈОСИФОВСКА

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Скопје, Македонија

merijosifovska@yahoo.com

ЛИЧНОТО ИМЕ *ГЕОРГИ(-Ј, -ЈА)* И НЕГОВИТЕ ДЕРИВАТИ ВО МАКЕДОНСКАТА ТОПЕНИМИЈА

Апстракт: Предмет на оваа статија ќе биде поврзаноста на антропонимскиот со топонимскиот систем на македонскиот јазик. Имено, се работи за две стари јазични наслојки, коишто се јавиле како резултат на меѓучовечката комуникација и претставуваат културно-историски споменици на македонскиот народ. Оваа нивна позиција заслужува сериозен научен пристап во толкувањето од ономастички аспект и секако, побарува податливи јазични потврди и на двете рамништа.

Личното име *Георги (-ј, -ја)* долги векови бележи голема фреквентност во употребата кај македонскиот народ. Постојат преку 300 деривати од ова лично име, за кои има и писмени потврди. Но, колку ова лично име било мотивирачка основа во создавањето топоними, ќе покаже овој труд.

Клучни зборови: ономастика, антропонимија, топонимија, деривувано лично име.

Макеј КАВКА

Јагелонски универзитет

РЕЛИГИОЗНИОТ ДИСКУРС ВО ПЕЧАТЕНИТЕ МАКЕДОНСКИ ПРЕВОДИ НА СВЕТИТЕ ТЕКСТОВИ ОД ДЕВЕТНАЕСЕТТИОТ ВЕК

Апстракт: Историјата на македонскиот јазик, како и на другите јужно-, западно- и источнословенски јазици, е тесно поврзана со преводите на верските текстови. Овој факт е од големо значење за развојот на историската транслатологија и прагматичните студии за преведување, а во него и третманот на преводот како проучување на дискурсот (говорни чинови), ново поле за истражување, чиј предмет е иновативен пристап кој не постои во сегашните класификации.

Словенските (македонските) преводи на религиозни текстови од деветнаесетиот век не ги исполнуваат условите на: внатрешен јазик, не се меѓулингвални во буквална смисла, бидејќи се однесуваат на преводи од еден изворен јазик на наследен јазик т.е. македонски народен јазик или јазик изработен од различни елементи, оригинален јазик со разни локални елементи, јазик што само се формира и создава привремено за да ги задоволи специфичните (прагматични) религиозни потреби на примателот (верник) од старна на духовното лице. Од таа гледна точка се работи за детална анализа на религиозни текстови во смисла на јазично-граматички, семантички и стилистички, како и од преведувачки аспект – фреквенција, миграција на теми, трансгресија на жанрови и стилски паралели.

Клучни зборови: религиозен, дискурс, превод, транслатологија, трансгресија, стил.

RELIGIOUS DISCOURSE IN PRINTED MACEDONIAN TRANSLATIONS OF HOLY TEXTS FROM THE NINETEENTH CENTURY

Summary: The history of the Macedonian language, (as well as other southern, western and eastern Slavic languages) is closely related to the translations of religious texts. This fact is of great importance for the development of historical translatology and pragmatic translation studies, and in it the treatment of translation as a study of discourse (speech acts), a new field of research, the subject of which is an innovative approach that does not exist in the current classifications.

The Slavic (Macedonian) translations of religious texts from the nineteenth century do not meet the requirements of: an internal language, they are not inter-grinding in the literal sense, since they refer to translations from one source language to a hereditary language, i.e. Macedonian language or language produced by various elements, an original language with various local elements, a language that only forms and creates temporarily to satisfy the specific (pragmatic) religious needs of the recipient (believer) by the spiritual person. From this point of view, this is a detailed analysis of the translations of religious texts in terms of linguistic, grammatical, semantic and stylistic as well as from the translation aspect - frequency, migration of themes, genres transgression and stylistic parallels.

Key words: religious discourse, translation, holy text, transgression, genre, stylistic parallels

Оливера КАЕВСКА

Основно училиште за возрасни

„Антон Семјоновик Макаренко“ – Скопје

Скопје, Македонија

olikaevska@yahoo.com

20

МАКЕДОНСКИОТ (СТАНДАРДЕН ЈАЗИК) КАКО НАСТАВЕН ПРЕДМЕТ ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ВОЗРАЗНИ

Апстракт: Во текстот ќе биде истакнато значењето и искуството во основното образование за возрасни со посебен осврт на предметот Македонски јазик.

Резултатите од истражувањето ќе биде презентирани преку анализа на програмските активности по македонски јазик во училиштето.

Клучни зборови: македонски јазик, основно образование за возрасни, анализа, програмските активности, училиште.

Весна КОСТОВСКА

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Скопје, Македонија

vesnakostovska63@gmail.com

21

СОВРЕМЕНИОТ ПРЕВОД НА СЛОЖЕНКИТЕ ОД МАКЕДОНСКОТО ЧЕТВОРОЕВАНГЕЛИЕ (ЗАСТАПЕНИ ВО ЕВАНГЕЛИЕТО ПО МАРКО)

Апстракт: Овој труд претставува продолжение на истражувањето на современиот превод на сложенките од Македонското четвороевангелие (крајот на 14. век). Во него ќе бидат компарирани сложенките од Евангелието по Марко. Претходното истражување содржи компарација на двокомпонентните лексеми од Евангелието по Матеј. Компарацијата е извршена со современите преводи на Евангелието по Марко на македонски, српски, хрватски и руски.

Клучни зборови: црковнословенски јазик, сложенки, Македонско четвороевангелие, современ превод.

Веселинка ЛАБРОСКА

Институт за македонски јазик, „Крсте Мисирков“ – Скопје

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Скопје, Македонија

labroska_v@yahoo.com

Станислав СТАНКОВИЌ

Универзитет у Приштини

Филозофски факултет, Косовска Митровица

Институт за српски језик, САНУ, Белград

luznjakvl@orion.rs

ИЗРАЗУВАЊЕ НА НЕГАЦИЈАТА ВО ВРАТНИЧКИОТ И ВО СКОПСКОЦРНОГОРСКИОТ ГОВОР

Апстракт: Вратничкиот говор и скопскоцрногорскиот говор имаат интересни синтаксички особености кои делумно се должат на фактот дека спаѓаат во западниот дел од северните македонски говори, а делумно на фактот дека влијанието на соседните српски говори се чувствува и на синтаксичко рамниште. Редоследот на клитиката *не*, но и различните типови изразување на негирани настани ќе бидат предмет на анализа во овој реферат.

Клучни зборови: дијалекти, вратнички говор, скопскоцрногорски говор, негација.

Веселинка ЛАБРОСКА

Институт за македонски јазик, „Крсте Мисирков“ – Скопје
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Скопје, Македонија
labroska_v@yahoo.com

Лилјана ГУШЕВСКА

Институт за национална историја – Скопје
Скопје, Македонија
lgusevska@gmail.com

**ТЕМНИОТ ГЛАС /ǃ/ ВО ГРАДСКИОТ ОХРИДСКИ ГОВОР
КАКО КУЛТУРНА ПРЕСТИЖНА ОСОБЕНОСТ**

Апстракт: Изговорот на темниот глас /ǃ/ во повеќе позиции во градскиот охридски говор не е само една од јазичните фонетски карактеристики на овој говор туку е особеност што претставува и престиж и израз на градското потекло на говорителите. Токму од овие причини, и според професорот Видоески (Видоески 1998) и според нашите истражувања денес, темниот глас /ǃ/ се појавува и како рефлекс на наши стари гласови и во специфични фонетски позиции во зборот, како што е редукцијата на /a/ под акцент во неиницијален слог и во соседство со сонант. Анализата на оваа специфика од јазичен и од социолингвистички аспект ќе биде предмет на обработка во овој реферат.

Клучни зборови: охридски дијалект, фонетски особености, темен глас /ǃ/, престижни јазични особености, градски говори.

Лилјана МАКАРИЈОСКА

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Скопје, Македонија

makarijoska@yahoo.com

24

КОН МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА АСТРОНОМИЈА

Апстракт: Предмет на нашиот интерес се народните сфаќања за небеските тела, за Сонцето, Месечината, ѕвездите и ѕосвездијата, обичаите и верувањата, како и народните називи и соодветната симболика поврзана со нив. Преку набљудување на небесните појави, на движењата на небеските тела, луѓето се обидуваат да навлезат во тајните на природата, на создавањето и опстојувањето на светот што ги опкружува, но и да ја осознаат својата судбина преку влијанието на ѕвездите. Луѓето предвидувале какво ќе биде времето според заоѓањето на Сонцето, на пр. ако заоѓа во облак, следното утро времето ќе биде лошо. Определени обредни активности се практикувале на изгрејсонце, додека со заоѓањето на сонцето се поврзуваат низа забрани. Интересни се народните називи за изгревањето и заоѓањето на Сонцето како на пр. *изгрејсонце, огрејсонце, изгрев, угрев, изгревак, пред сонце; зајдисонце, залез, залезница, заод, заодак, седнисонце*. Промените кај Месечината, положбите во кои таа се наоѓа, како и положбата на ѕвездите и ѕосвездијата имале посебна улога во секојдневниот живот на луѓето. Според Месечевите мени започнувало вршењето на земјоделските работи, се изведувале обредно-магиските постапки, се поставувале и определени забрани, на пр. се верувало дека на Млада Месечина треба да се започнува нова работа: да се сее, да се сади, да се завезува, тогаш треба да се прават свадби, да се удираат темели на куќа. Во врска со Месечевите мени се потврдени називите: *погибел, гинеш, изгиниште, погибеш, загуб, погуб, изед, изедина, јаловина, Стара Месечина, како и Новина, Млада Месечина, Млад Месец, Нова Месечина* итн. Општословенско е верувањето дека ѕвездите се непосредно поврзани со човечките судбини и дека на небото секој има своја ѕвезда, која засјајува кога човекот ќе се роди, а исчезнува кога ќе почине. Документирани се голем број народни називи за нашата галаксија, за ѕосвездијата и ѕвездите: *Кумова Слама, Попова Слама, Сламен Пат, Гумно; Квачка (со пилиња), Мала Мечка, Мала Кола, Голема Мечка, Голема Кола, Плуг, Рало и волови, Арамши, Комити, Крст, Мал Крст, Попов Крст, Маши, Пирустија, Сврдел, Јарем; Вечерница, Зорница, Предзорница, Деница, Северница, Обденица, Губикарван, Мамикарван, Петел, Софра, Јастреб*. Етнолингвистичките истражувања овозможуваат споредбена анализа на претставите и соодветната терминологија кај балканските народи.

Клучни зборови: етноастрономија, Сонце, Месечина, ѕвезди, обичаи, лексика.

Лилјана МАКАРИЈОСКА

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје
 Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
 Скопје, Македонија
 makarijoska@yahoo.com

Еленка СТОЕВСКА-ДЕНЧОВА

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје
 Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
 Скопје, Македонија
 elenkastoevskadencova@yahoo.com

КУКАТА ВО МАКЕДОНСКАТА ТРАДИЦИОНАЛНА КУЛТУРА

Апстракт: Предмет на нашиот интерес е куќата како еден од основните елементи на македонската материјална и духовна култура, одраз на градителските традиции. Таа има одредени градителски вредности според местоположбата и прилагоденоста кон природните услови, своја еволуција, содржина и структурни особености во функција на семејните и селско-стопанските активности. Потврдени се називите поврзани со материјалите за градба на куќата: *вар, тула, цигла, плитар, ќерпич, непечена/жива тула, ќерамида*, деловите од куќата: *темел, сид, стена, сувосид, сувосидица, бој, кат, кров, чатија, покрив, потпокрив, поткровје, таван, таваница, каратаван*, структурата на куќата: *визба, подрум, потон, клед, куќа, соба, одаја, стаја, одајче, гостинска/шарена/убава одаја, зимска/летна одаја, летна кујна, јатаклак, аур, керал, полата, трем, тремите, чардак, подчардак, сокај, ходник, горна/долна гизендија, меѓувраќе* и др. и внатрешното уредување во куќата, на пр.: *мусандра, долап, полица, ковчег, амбар, сосак, брашалник, водник за стомни* итн. Градењето на куќата, од почетокот до завршувањето на градбата е проследено со разновидни обредно-обичајни постапки со цел да се обезбеди успешно завршување на градбата и вселување на семејството во новиот дом, а обичаите и верувањата при градбата се насочени кон неколку важни дејствија: изборот на местото за градба на куќата, поставувањето темели, завршувањето на градбата и вселувањето во новиот дом, што се потврдени и преку некои познати обичајни постапки како на пр.: *пазарене на мајсторите, поставување/удирање/сидане темели, принесување курбан, дарување на мајсторите, засидување курбан, пречувување, опашување на сидовите (со конеи), курбан, гозба, крчма, кутлама*. Магиските дејства биле поврзани со одредени гранични места во просторот на куќата: прагот, огништето, покривот, вратата итн.

Клучни зборови: народно градителство, куќа, делови од куќа, обичаи, етнолингвистика, лексика.

Михајло МАРКОВИЌ
Филолошки факултет
Универзитет во Тетово
Тетово, Македонија
mihajlomarkovikj@gmail.com

Соња НОВОТНИ
Филолошки факултет
Универзитет во Тетово
Тетово, Македонија
snovotni@yahoo.com

**МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК КАКО КУЛТУРЕН КОД –
СОЦИОЛИНГВИСТИЧКИ И ЕТНОКУЛТУРНИ АСПЕКТИ
– ДИЈАХРОНИСКИ ПРИКАЗ**

Апстракт: Воспитно-образовниот систем во глобални рамки е еден од најзначајните сегменти во секое успешно и развиено општество во светот. Како неделив културен код од воспитно-образовниот систем, секако, во нашиот случај претставува националниот македонски јазик и филологијата како наука воопшто. Филологијата претставува една важна гранка на целокупната наука, особено кога станува збор за развојот на јазикот кој претставува генетски код на една нација и на еден народ. Во овој труд ќе му посветиме внимание на јазикот (со посебен осврт на македонскиот јазик) и неговата значајна улога во развојот и напредокот на секој образовен процес од два аспекти: социолингвистички и етнокултурен, а истражувањето ќе биде елаборирано на дијахрониски план.

Клучни зборови: македонски јазик, културен код, филологија.

Јордана МАРКОВИЋ
Департман за српски језик
Филозофски факултет
Универзитет у Нишу
jordana.markovic@filfak.ni.ac.rs

27

РЕЧНИК КАО ЧИЊЕНИЦА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

Сажетак: Повезаност културе и језика у лингвистици се изучава у оквиру етнолингвистике. Условљеност лексике културом јесте чињеница која своје место налази и у речнику једног језика.

У овој раду се тај елемент разматра на примерима из македонског и српског језика, показујући да ова два језика (и два народа) имају и заједничке и диференцијалне елементе на том плану.

Кључне ријечи: речник, српски, македонски, језик, култура.

Димка МИТЕВА

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Скопје, Македонија

dimka_miteva@yahoo.com

28

ОПШТОНАРОДНА И ДИЈАЛЕКТНА ЛЕКСИКА

Апстракт: Авторката на овој реферат продолжува и понатаму да се занимава со изучување на зборовите во македонскиот јазик на проблемски теми. Во таа смисла и се труди да ги расветлува нив од разни страни.

Овде се задржува на општонародната лексика, којашто на сите им е позната и дијалектната лексика, односно лексиката што има територијално ограничена употреба. Ги објаснува поимите *дијалект* и *дијалектизми* (покрај вториов термин се користат со исто значење и термините *провинцијализми* и *регионализми*), ги бара причините за нивното настанување, зошто едни дијалекти (говори) стануваат основа на литературниот јазик, а од други само се позајмуваат извесен број зборови, во кои области на јазикот се среќаваат дијалектизми, кои стилови ги користат итн.

На крајот се даваат илустративни примери од *Речникот на македонскиот јазик со српскохрватски толкувања* – зборови со почетна буква И, Ј, Л и М – коишто не треба да се употребуваат во стандардниот македонски јазик.

Клучни зборови: општонародна, дијалектна, лексика, дијалект, дијалектизми.

ХИПОТЕТИЧКИОТ МАРКЕР *БИ* ВО ПРАГМАТИЧКА ФУНКЦИЈА

Апстракт: Во оваа презентација ги разгледуваме прагматичките функции на можниот начин во македонскиот јазик. Се анализираат независните *би*-конструкции во литературниот и во говорниот јазик во две синтаксички позиции, со модален глагол и со полнозначен глагол. Субјективноста која е дел од семантиката на овие конструкции означува дистанцирање од реалноста, кое често се реанализира како социолошка дистанца и ја намалува директноста на исказот. Кога говорителот не сака да звучи грубо и наметливо, користи *би*-конструкциите да изрази негативна учтивост. Ова е најјасно изразено во помалку хипотетички контексти како што се искази со перформативни глаголи (*Би Ве замолила за малку внимание*). Меѓутоа, анализата покажува дека функцијата на независните *би*-конструкции за ублажување на наметнувањето од страна на говорителот често не може јасно да се разграничи од хипотетичката функција.

Употребата на *би*-конструкциите за изразување учтивост во формални ситуации е забележана во граматиките, и од Лант (Lunt 1952) и од Конески (1987), а потоа и од други лингвисти. Крамер (Kramer 1986: 117) смета дека таа е особено истакната со глаголот *сака* „за да изрази поскромна или поучлива желба“ како и „да ја намали категоричноста на исказот“. Сметаме дека оваа тенденција е засилена во последните 40-тина години. Независните *би*-конструкции се стабилизираат во хипотетичката функција, а прагматичката употреба се проширува и се утврдува, особено со модалните глаголи. Со *може, би* служи за потенцирање на модалната нијанса, додека со *треба* хипотетичноста ја редуцира задолжителноста. Најзабележлива е употребата со глаголот *сака*, каде што *би* се користи не само во строго формални ситуации, туку се шири и во разговорниот јазик.

Клучни зборови: модалност, учтивост, можен начин, модални глаголи, перформативи.

**ПИШУВАЊЕТО СО РАКА И ДИСЛЕКСИЈАТА
(ЕДЕН АСПЕКТ ОД СОЗДАВАЊЕТО ПРОГРАМА ЗА ДИСЛЕКСИЈА
НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК)**

Апстракт: Хипотезата дека пишувањето со рака (особено ракописното) е важно за процесот на учење, а поради тоа значајно и во третманите на специфичните тешкотии во учењето, е поткрепена со резултати од невропсихолошки истражувања и со знаењето добиено од практичното искуство на специјалистите за едукација што работат со деца со специфични проблеми во учењето (овде фокусот е на дислексијата). Овие истражувања и практични искуства докажуваат постоење на директни невролошки врски помеѓу квалитетот на пишувањето со рака, вештина силно поврзана со посложените нивоа на пишувањето и со читањето, и невролошките процеси во основата на фонолошкото процесирање, кое се смета дека е поврзано со усвојувањето на читањето.

Поддржувајќи ги ставовите дека пишувањето со рака (особено ракописното) е важно во работата со деца со специфични тешкотии во учењето (дислексија, дисграфија, дискалкулија и др.), се посочува на потребата овие сознанија да се искористат при креирањето и адаптирањето на техниките и методите за третман на дислексија на македонски јазик. Исто така, се укажува на потребата и македонистите да го дадат својот лингвистички придонес во овој процес.

Клучни зборови: дислексија, пишување, ракописно, македонски.

Виолета НИКОЛОВСКА
Факултет за образовни науки
Универзитет „Гоце Делчев“
Штип, Македонија
violeta.nikolovska@ugd.edu.mk

Снежана ПЕТРОВА-ЦАМБАЗОВА
Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Скопје, Македонија
snpetrova@yahoo.com

**ГОРДОСТ И СМИРЕНИЕ
(СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА НА НЕКОИ ДОБРОДЕТЕЛИ
И НИВНИТЕ АНТИПОДИ)**

Апстракт: Цел на нашето истражување ќе биде семантичкото поле на добродетелта достоинство, со лексемите што ѝ се сродни и спротивставени (гордост, грд, убав, смирен, смирен, одмерен). Со оглед на тоа што станува збор за добродетел, анализата ќе ја вршиме во философско-богословски контекст. Ќе ја земеме предвид и етимолошката анализа на лексемите и импликациите што ги донесува етимологијата на лексемите на семантички план и на планот на збогатувањето на речникот. Анализата ќе ја завршиме со употребата на лексемите од ова семантичко поле во контексти на современиот македонски јазик и книжевност.

Клучни зборови: семантика, етимологија, лексикологија, добродетел.

Соња НОВОТНИ

Филолошки факултет
Универзитет во Тетово
Тетово, Македонија
snovotni@yahoo.com

Михајло МАРКОВИЌ

Филолошки факултет
Универзитет во Тетово
Тетово, Македонија
mihajlomarkovikj@gmail.com

**КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НА ОПРЕДЕЛЕНИ ЗБОРООБРАЗУВАЧКИ
МОДЕЛИ ВО ДВА ПАТЕРИКА ОД XIV ВЕК**

Апстракт: Зборообразувањето претставува процес на образување на нови зборови во еден јазик. Сложените зборови претставуваат значаен дел од речничкото богатство на секој јазик, па и на старословенскиот, и се однесуваат кон културниот речник на јазикот. Поради нивната многубројност, тие во старословенските ракописи станале предмет на посебен научен интерес. Како предмет на обработка во нашиот труд ќе бидат опфатени и анализирани различни начини на образување на сложени зборови во два патерика од XIV век, токму поради богатата зборообразувачка деривација во патерикот како книжевен жанр.

Клучни зборови: зборообразување, патерик, модел, старословенски.

Димитар ПАНДЕВ

Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Скопје, Македонија

d.pandev@fif.ukim.edu.mk

33

МЕЃУ ИНТУИЦИЈАТА И ЕМПАТИЈАТА

Апстракт: Во рефератот се разгледува интуитивниот пристап во проучувањето на култните текстови на јазичните личности во една национална литература, како што е македонската, врз примери од лингвистичкото проучување, како и реторичкото и поетичкото „вживување“ на Блаже Конески и на други македонски автори кон ликовите и делата од македонската културна (јазична и литературна) историја, со посебен осврт врз ликот и делото на Крсте Петков Мисирков. Во тој контекст се разгледува и интуитивно-емпатискиот однос на Мисирков кон неговите претходници и современици, особено врз примери од четвртата глава на „За македонските работи“.

Клучни зборови: интуиција, естетска лингвистика, инсајт, емпатија, когнитивистика.

КАДЕ ЌЕ „ОТПАТУВА“ МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРА „НА КРАЈОТ НА ДЕНОТ“?

Апстракт: Трудот се фокусира врз импактот на англофоната култура (во најширока смисла на поимот) врз сите аспекти на македонската култура, и, секако, јазикот како нејзина неизбежна рефлексija.

Разгледувајќи ги бројните јазични нивоа, почнувајќи од граматичкото, преку лексичкото и синтаксичкото, се прави обид да се загатне прашањето на видливите (и помалку видливите) промени што резултираат од контактот на македонската и англофоната култура како и последиците што од тоа произлегуваат. Како овие појави влијаат врз промената на, условно кажано, структурата и „физиономијата“ на македонскиот културен идентитет и која ќе биде неговата крајна дестинација „на крајот на денот“ е клучното прашање што се наоѓа во фокусот на овој труд.

Клучни зборови: култура, јазик, идентитет.

Снежана ПЕТРОВА-ЦАМБАЗОВА

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Скопје, Македонија

snpetrova@yahoo.com

35

ЛИЧНИТЕ ЗАМЕНКИ ВО МЕДИУМИТЕ

Апстракт: Во рефератот ќе се осврнеме на употребата на личните заменки, главно, во телевизиските емисии и во електронските медиуми (во содржини со информативен карактер). Овие содржини ги читаат скоро сите, целата македонска јавност, имаат поголема целна група зборувачи на македонскиот јазик и можат да влијаат на употребата на македонскиот стандарден јазик. Подетално се задржуваме на употребата на формите за удвојување на директниот и на индиректниот објект и внимателноста и познавањето на стандардот на зборувачите во овој поглед.

Клучни зборови: лични заменки, анафорска употреба, директен објект, индиректен објект, синтетизам.

НАРОДНИТЕ ВЕРУВАЊА ПРИКАЖАНИ ПРЕКУ ФИЛМСКИОТ ЈАЗИК

Апстракт: Истражувањата на релација фолклор медиуми и особено фолклор филм се интензивираат во последните децении од дваесеттиот век. Во фокусот на интерес на излагањето ќе биде комуникацијата со фолклорот преку медиумите, со посебен осврт на телевизијата и филмот. Во текстот ќе биде анализиран тв-филмот „Нави“ од авторите Владимир Плавевски и Миодраг Шаурек, како пример за едно авторско, уметничко видување на народните верувања. Овој филм, како и бројни други уметнички дела, се темели врз записите на Марко Цепенков, и оттука се поставува прашањето за релацијата фолклорен текст и неговата презентација преку филмот. Во овој случај станува збор за систем во кој се трага по нов израз на познати и препознатливи постапки и елементи, квантитативните односи се менуваат во процесот на функционирање на знакот, од емитувачот кон примачот. Може да се каже дека овде несомнено станува збор не само за интермедијално редефинирање на фолклорот туку и за пресекување на границите на различните медиуми и воспоставување нови релации меѓу фолклорот и филмот.

Клучни зборови: нави, верувања, медиуми, фолклор, филм.

Борјана ПРОШЕВ-ОЛИВЕР

Филозофски факултет

Универзитет во Загреб

Загреб, Р Хрватска

bpoliver@ffzg.hr

37

ЗА ФЕНОМЕНОТ НА ЈАЗИКОТ ОД СОЦИОЛИНГВИСТИЧКА ПЕРСПЕКТИВА: ЈАЗИКОТ КАКО ОПШТЕСТВЕНА И КУЛТУРНА КАТЕГОРИЈА

Апстракт: Јазикот служи за комуникација и меѓусебно разбирање на оние што со него се служат, за размена на нивните искуства, сознанија, мисли и чувства, што е и неговата темелна и најширока намена. Затоа јазикот е пред сè општествена категорија, а неговиот социолингвистички идентитет, односно неговиот општествен аспект е од средишно значење. Со оглед на тоа што човечката заедница е дефинирана и со јазикот со кој се служи и со кој се идентификува, јазикот манифестира редица појавни облици на човечката заедница одредена според различни мерила: географски, етнички, национални, политички, регионални, социјални, конфесионални, професионални. Социолингвистиката претставува интердисциплинарен комплекс што ги проучува општествените промени и раслојувања на јазикот, односно промените на јазичните и општествените структури. Според социолингвистиката феноменот на јазикот не е само изразито лингвистичка категорија што ги опфаќа јазичните интринзични обележја: генетските, типолошките и структуралните, туку пред сè, политичките, историските, социолошките и културните. Вредносниот идентитет на јазикот се однесува на ставовите што ги негуваат зборувачите кон сопствениот јазик при што важна улога имаат културната традиција, симболичката врска со етничкиот, верскиот или со политичкиот идентитет на заедницата.

Јазикот е во средиштето и на интердисциплинарните истражувања што се темелат на постулатите на комуникациската теорија на културата од аспект што ги третира културните феномени како комуникациски. Комуникациските системи поврзуваат различни општествени системи и различни култури што се развиваат според иманентни законитости, а коишто ги имплицираат различните историски, општествени и културни околности на некоја заедница.

Клучни зборови: социолингвистика, јазик како општествена категорија, култура, идентитет.

Александар СИМОНОВСКИ

УКИМ, ЈНУ Институт за национална историја

Скопје, Р Македонија

a.simonovski84@yahoo.com

38

КУЛТУРНАТА, ОБРАЗОВНАТА И НАУЧНАТА СОРАБОТКА МЕЃУ МАКЕДОНИЈА И ХРВАТСКА (1960 – 1966)

Апстракт: Трудот ја разгледува културната, образовната и научната соработка меѓу Македонија и Хрватска во периодот од 1960 до 1966 год.

Напишан е врз основа на необјавениот документ *Информација за културната и друга соработка помеѓу СРМ и СРХ*. Овој документ бил изработен од Сојузот на комунистите на Македонија, поточно од Комисијата за меѓунационални односи и за народностите и за идејните проблеми на образованието и на културата. Документот бил напишан во Скопје на 14 март 1966 год.

Посочената културна, образовна и научна соработка ја анализираме низ следните прашања:

- издавачката дејност (литературна; учебници и прирачници);
- соработката на македонскиот Републички завод за унапредување на школството со институциите и со органите во Хрватска;
- претставеноста на Хрватска во наставните програми за училиштата од I и од II степен во Македонија и обратно;
- соработката на Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ и на Институтот за фолклор со сродните хрватски институти;
- аматерските ансамбли (гостувањата на ансамблиите од Македонија во Хрватска, размената на делегациите и на групите што учествувале на советувањата и на дискусиите што ги организирал Просветниот собор на Хрватска и др.);
- ликовната уметност (изложбите на хрватските уметници во Македонија, учеството на македонските ликовни уметници на Риечкото биенале на младите и на Плавиот салон во Задар, помошта на Загрепската градска галерија на современа уметност во формирањето на концепциите на Музејот за современа уметност во Скопје и др.);
- гостувањата на уметниците од Хрватска во Македонија и обратно во периодот од 1960 до 1965 год.

Клучни зборови: Македонија, Хрватска, култура, образование, наука.

Јан СОКОЛОВСКИ
Институт за словенска филологија
Универзитет во Броцлав
jansokol44@gmail.com

**ЗА ФЕМИНАТИВИТЕ И НИВНАТА УПОТРЕБА
ВО ПОЛСКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
(ВРЗ ФОНОТ НА ДРУГИТЕ СЛОВЕНСКИ ЈАЗИЦИ)**

Апстракт: Целта на мојот реферат е да се покаже: 1) со какви зборообразувачки форманти во двата јазика се деривираат феминативите; 2) каква е дистрибуцијата на тие форманти во македонскиот и полскиот јазик; 3) обрнувам внимание на спецификата на употребата на феминативите во македонскиот јазик врз фонот на полскиот и другите словенски јазици.

Клучни зборови: феминативи, македонски јазик, полски јазик, зборообразувачки формант, деривација.

Мито СПАСЕВСКИ

Педагошки факултет „Св. Климент Охридски“ – Скопје
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Скопје, Македонија
spasevski_m@yahoo.com

40

ИНТЕРКУЛТУРНИ КНИЖЕВНИ И ЈАЗИЧНИ ПАРАЛЕЛИ ВО МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНОСТ

Апстракт: Сè понагласените специфики на светските сеопшти процеси на глобален и на регионален план, на еден или на друг начин, добиваат статус и на современи општествени предизвици на општествените заедници, на човештвото и модерната цивилизација. Во рамките на овие процеси, на повидок се и присутностите на интеркултурните книжевни и јазични паралели во македонската книжевност. Тоа се подразбира како репрезент на мултикултурноста и интеркултурата на самото македонско општество.

Не само од аспект на јазиците кои се користат во тековите на личните и општествените процеси во Македонија (македонски, албански, турски, српски, бошњачки, ромски и други), туку и во поширок појас, македонската книжевност артикулира едновремено и мултикултурни и интеркултурни книжевни и јазични продукции на современо литературно творештво.

Придобивка кон сето тоа се интеркултурните и јазичните паралели што на македонската литературна почва се остваруваат на планот на регионалната и пошироката книжевна почва, низ различни форми и концепции. Значајна улога во тоа играат книжевните манифестации како што се Струшките вечери на поезијата, како интернационална книжевна манифестација, саемите на книги и редица други книжевни форми.

Книжевните и јазичните аспекти на овој вид на интеркултурноста во Македонија следствено се посебна аналитичка опсервација.

Клучни зборови: интеркултура, книжевност, јазик, творештво, современост.

Људмил СПАСОВ

Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Скопје, Македонија
ljspasov@ukim.edu.mk

Елизабета БАНДИЛОВСКА

Педагошки факултет „Св. Климент Охридски“ – Скопје
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Скопје, Македонија
beti.bandilovska@gmail.com

Борче Арсов

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Скопје, Македонија
borce_arsov@yahoo.com

ЈАЗИКОТ И КУЛТУРАТА ВО ЦЕНТРАЛЕН БАЛКАН ПРЕТСТАВЕНИ ПРЕКУ ХАЛС-ПРОЕКТОТ (HALS)

Апстракт: Целта на овој труд е да ги прикажеме ХАЛС-проектот и работата на тимот од Р Македонија во него, како и резултатите од трите јазични работилници (Хелсинки – Струга – Хелсинки), теренското истражување и објавениот зборник. Овој проект се оствари врз замислата да се прикажат јазиците и културите на немнозинските заедници на потегот на југозападниот дел од античкиот пат Виа игнација (Via Egnatia), на потегот од Драч (*Durrës*) до Воден (Edessa, Ἐδεσσα). Истражувањето покажа една интересна „конзервирана“ културно-јазична слика која на поширокиот простор на Југоисточна Европа постоела пред стотина години и која лесно ќе може да се загуби поради засилената прекугранична комуникација на населението од овој регион.

Клучни зборови: јазик, култура, двојазичност, повеќејазичност, Централен Балкан.

Љубица СТАНКОВСКА

Институт за македонски јазик, „Крсте Мисирков“ – Скопје

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Скопје, Македонија

stankovskaljupka@gmail.com

42

ПОТЕКЛОТО НА НЕКОЛКУ ИМИЊА НА ПРИЛЕПСКИ РАСЕЛЕНИ СЕЛА

Апстракт: На територијата на Прилепско во минатото егзистирале селски населби кои се раселени под влијание на различни причини. Во времето на османлиското владеење животот на населението во прилепските села бил доста тежок, бидејќи трпело чести насилства од разни разбојнички банди, вклучувајќи ја и турската војска. Причините за миграцијата на населението, исто така, биле економските услови, епидемиите и елементарните непогоди. Во рефератот ќе се осврнеме на потеклото на имињата на прилепските раселени села: *Белево, Глигоровци, Долени, Душник, Еленешци, Комарчани, Кучковени, Могилени, Неволјани и Храштани.*

Клучни зборови: македонски јазик, топонимија, имиња на села, ојконим, лично име, антропоним, Прилепско.

Фани СТЕФАНОВСКА-РИСТЕСКА

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Скопје, Македонија

fanris.stef@yahoo.com

ПРЕФИКСОТ НЕ- ВО СОСТАВ НА ГЛАГОЛСКА ПРИДАВКА

Апстракт: Префиксот *не-* во состав на глаголски придавки образува збор со ново значење, спротивно на значењето на мотивирачкиот збор, односно го негира својството означено со мотивирачката придавка. Префиксираната глаголска придавка наспрема основната се поставува во антонимиски однос и формира антонимиски пар. Антонимите добиени од глаголски придавки можат да се јават и во улога на антонимиски варијанти во случаите кога станува збор за истозначни синоними. Со префиксот *не-* во состав на глаголската придавка не мора секогаш да се добие антонимиски парник, односно во одделни случаи тој може да изразува намален степен на качество на придавката, а поретко и способност, можност за вршење на дејството од основата. Со додавање на префиксот *не-* може да се добие и лексема којашто не воспоставува антонимиски однос со основната непрефиксирана лексема, односно лексема со нова лексичка вредност.

Клучни зборови: глаголска придавка, антонимија, синонимија.

КНИЖЕВНОСТА МЕЃУ ЈАЗИКОТ И КУЛТУРАТА

Апстракт: Од моето лично искуство, секогаш на стручното и на научното поле меѓу книжевноста и јазикот, односно, пред сè, на полето на книжевноста, доаѓам до посебни согледувања и заклучоци, во едно континуирано и долготрајно проследување. Имено, со заедничката работа со академик Блаже Конески над изданието на „Тиквешкиот зборник“ (којшто беше моја докторска дисертација – одбранета), Зборникот доби нов лик, т.е. беше прифатен толку широко од голема читателска публика, заради пристапот на Конески, со еден соодветен превод на македонски литературен јазик, меѓу народниот и црковнословенскиот јазик.

Во таа насока е и елоквентниот јазичен израз на Димитар Пандев во неговите текстови. Посебноста на неговиот јазичен израз почнува со неговата дефиниција за зборот (метафорично) дека: зборот е посебна приказна. (Треба да напоменеме дека Димитар Пандев беше истовремено побаран за асистент од две професорки: од Радмила Угринова-Скаловска на предметот Старословенски јазик и од мене – за предметот Средновековна македонска книжевност. Тој се определи за Катедрата за македонски јазик.)

Во рефератот ќе бидат изнесени моите согледувања за културата како спојка на овие две значајни имиња во македонската наука за јазикот и во македонската книжевност истовремено.

Намита СУБИОТО
Филозофски факултет
Универзитет во Љубљана
Љубљана, Словенија
namita.subiotto@gmail.com

Сандра РОВШЕК
Филозофски факултет
Универзитет во Љубљана
Љубљана, Словенија
sandrarovsek@gmail.com

МАКЕДОНСКО-СЛОВЕНЕЧКА МЕЃУЈАЗИЧНА ХОМОНИМИЈА

Апстракт: Основна цел на нашето истражување е идентификување и опис на меѓујазичните хомонимни парови во македонскиот и во словенечкиот јазик. Анализата, базирана врз речникот на македонско-словенечки меѓујазични хомоними што го подготвуваме, покажува дека овие јазици располагаат со значаен број хомонимни зборови, чии значења во едниот јазик во голема мера отстапуваат од значењата што тие ги имаат во другиот јазик.

Клучни зборови: македонски јазик, словенечки јазик, меѓујазична хомонимија.

Лидија ТАНТУРОВСКА

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Скопје, Р Македонија

lidijatanturovska@yahoo.com

46

„ЧЕСЕН ПИОНЕРСКИ ЗБОР“

Апстракт: Целта на овој труд е да се осврнеме на лексемата „заклетва“, дефинирана како „свечено ветување дадено јавно и на определен начин дека нешто ќе се направи, дека ќе се зборува вистината“, како од лингвистички, така и од социолингвистички аспект. Од јазичен аспект, лексемата ќе биде разгледана на дијахрониски и на синхрониски план, а од социолингвистички аспект, низ анализата ќе се обидеме да ги разгледаме и да ги систематизираме различните видови заклетви.

Клучни зборови: *заклетва*, лексема, лингвистика, социолингвистика, македонски јазик.

КУЛТУРНАТА ТРАНСМИСИЈА ВО МЕЃУГЕНЕРАЦИСКОТО ПРЕНЕСУВАЊЕ И УЧЕЊЕ НА ЈАЗИКОТ ПРЕКУ КОЕВОЛУЦИЈА НА ЛЕКСИКАТА И СИНТАКСАТА – ОСВРТ И НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Апстракт: Во овој реферат ја анализираме културната трансмисија како процес познат како „културно учење“ или „социокултурна трансмисија“, при кој јазикот се пренесува од една на друга генерација во заедницата. Притоа, се осврнуваме на концептот на трите облици на културната трансмисија, разработен од лингвистот Тао Гонг, за хоризонталната, вертикалната и индиректната, посредна културна трансмисија на јазичното знаење и неговото културно наследство низ комуникациите меѓу поединците од иста или различна генерација. Во овие рамки му приоѓаме на јазикот од неколку важни гледни точки. Првата е на Мајкл Холидеј, според кого „јазикот има семантички систем, или значенски потенцијал кој ја овозможува трансмисијата на културните вредности“ и зашто „додека детето го учи јазикот, тоа едновременно ги учи, ги усвојува и значењата поврзани со културата, реализирано лингвистички преку лексичко–граматичкиот систем на јазикот.“ Вториот аспект од кој му приоѓаме на процесот на меѓугенерациското пренесување и учење на јазикот е концептот на Клод Леви Строс, според кого „културата е дел од јазикот од двојна причина: дијахрониски, бидејќи, пред сè, со помош на јазикот индивидуата ја здобива културата на својата група, а јазикот се појавува како услов на културата, ако таа има архитектура слична како и архитектурата на јазикот, при што културата функционира како јазична структура.“ Ставовите на Холидеј и Строс ги поврзуваме и со уште една гледна точка во третирањето на корелациите меѓу јазикот и културата, додека детето ги усвојува, која е важна од аспект на македонскиот јазик: се работи за погледите на Крсте Петков Мисирков, изложени во неговите „За македонските работи“, според кого „Првите гласои, што ѝ имаме чуено, сèт гласоите на нашите татковци и мајки, гласоите и збороите на нивнијот народен јазик. .. Со народнијот јазик није освојуваме психологијата на нашите татковци и предедовци и се чиниме нивни дуовни последници...“

Во овој реферат културната трансмисија на јазикот и неговото културно наследство ја поврзуваме и со моделот на „коеволуцијата на лексиконот и синтаксата“ на јазикот, разработен исто така од Тао Гонг, според кој додека детето го учи својот мајчин јазик во неговата меморија се втиснуваат „лингвистичко знаење енциклопедирано по пат на лексиконот, синтаксата и синтаксичките категории, во кои природно доминираат два вида зборореди: подмет-предмет-прирок (SOV) и подмет–прирок-предмет (SVO)“. Овие два вида зборореди се најчесто застапени меѓу светските јазици, а SVO – збороредот е карактеристичен за македонскиот јазик и уште кај од 2512 до 2853 светски јазици. Постоењето на овој збороред во македонскиот јазик, според

моделот на „коеволуцијата на лексиконот и синтаксата“ на учењето на јазикот, поедноставно значи дека македонските генерации полесно го усвојуваат својот мајчин јазик со сето свое културно наследство.

Клучни зборови: културна трансмисија, македонски јазик, коеволуција, лексика, синтакса.

Катица ТОПЛИСКА-ЕВРОСКА

Институт за македонски јазик, „Крсте Мисирков“ – Скопје

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Скопје, Македонија

katicatopliskaevroska@yahoo.com

**НАЗИВИТЕ НА ЗАЧИНСКИТЕ РАСТЕНИЈА ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
– ОДРАЗ НА КУЛТУРНИТЕ ВЛИЈАНИЈА**

Апстракт: Оваа тема, преку именувањата на зачинските растенија во македонскиот јазик, има цел да покаже уште еднаш како културните врски, контакти и влијанија се пресликуваат и во јазикот. Проследувањето на овој сегмент од лексиката во македонскиот јазик очекуваме да донесе согледувања како на синхронски, така и на дијахронски план. Притоа, ќе се актуелизираат некои постари состојби во врска со оваа лексика во нашиот јазик, но се разбира и најновите тенденции во контекст на глобалниот светски културен мозаик.

Клучни зборови: лексика, називи на зачински растенија, културни влијанија.

Катица ТРАЈКОВА

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Скопје, Македонија

katicatrajkova@yahoo.com

ПОВЕЌЕКОМПОНЕНТНИ СОСТАВИ ВО РЕЧНИКОТ НА ЦРКВНОСЛОВЕНСКИОТ ЈАЗИК ОД МАКЕДОНСКА РЕДАКЦИЈА

Апстракт: Во *Речникот на црковнословенскиот јазик од македонска редакција* се застапени општите принципи на лексикографска обработка на зборовите онака како што се применети во прашкиот *Речник на старословенскиот јазик*. Тоа значи дека заглавен збор како лексикографска единица е секој ексцерпиран збор што се јавува како самостојна лексичка единица. Во рамките на Речникот, повеќекомпонентните состави се обработуваат под зборот што содржи повисок степен на семантичка информација со извесни отстапувања што ги налага практиката. При обработката може да се издвојат повеќе видови зборовни состави кои настанале како резултат на преводот на грчка синтагма или прост збор или настанале како резултат на калкирањето на сложен грчки збор. Во прилогот ќе бидат посочени видовите на зборовни состави што се среќаваат во Речникот и начинот на нивната лексикографска обработка.

Клучни зборови: црковнословенски текстови, зборовни состави, фраземи, лексикографска обработка.

Татјана ТРАЈКОВИЋ

Универзитет у Нишу

Филозофски факултет

Ниш, Србија

tatjana.trajkovic@filfak.ni.ac.rs

БУЈАНОВАЧКИ И КУМАНОВСКИ ИДИОМИ У НАРОДНИМ ЛИРСКИМ ПЕСМАМА

Сажетак: Бујановац и Куманово су мали градови који се налазе у суседним државама – Србији и Македонији, а географски су удаљени тридесетак километара. Носиоци бујановачког и кумановског говора међусобно се одлично разумеју, јер се ради о блиским дијалектима из генетски сродних језика. Међу њима има сличности, али и разлика. Ове дијалекатске одлике могу се уочити и у стиховима народних лирских песама, које су сакупљане на подручјима бујановачког и кумановског краја. Упоредивањем бујановачких и кумановских песама урађена је компаративна дијалекатска анализа ових идиома. Тако су издвојене заједничке одлике: употреба партикула у показним заменицама и прилозима (*тој, туј*), вокатив једнине именица женског рода на *-ка* (*Бујановке, Кумановке*), употреба заменичког облика трећег лица једнине женског рода – *њум, њума*, употреба одричне речце *не* испред заменичке енклитике и глагола (*не се давам, не се турчам*) итд. Разлике између бујановачког и кумановског говора запажене су у облицима: гласови *ћ* и *ђ* према *ќ* и *џ*, лична заменица 1. л. јд. *ја* према *јас*, општи падеж именица женског рода на *-а* (*за жену* према *за жена*), презент 1. л. јд. *може, биднем* према *земам, грчам* итд. Сви примери преузети су из песама које су записане и објављене.

Кључне ријечи: дијалекат, бујановачки говор, кумановски говор, народне лирске песме.

Марина ЦВЕТАНОСКА
Факултет за литература
Истанбулски Универзитет
Истанбул, Турција
cvetanoska_m@yahoo.com

МАКЕДОНСКО-ТУРСКИ КУЛТУРНИ И ЈАЗИЧНИ ВЛИЈАНИЈА И ВРСКИ

Апстракт: Присуството на Отоманската Империја во Македонија извршило огромно јазично и културно влијание. Во долговековното заедничко живеење голем број јазични изрази, и традиција се испреплетеле и токму поради тоа кај обата народи се евидентни повеќе сличности.

Во оваа статија е направена анализа за влијанието на турцизмите врз македонскиот јазик, но и од повеќе културолошки аспекти е согледано влијанието на турската врз македонската култура.

Притоа, преку интердисциплинарен пристап (јазик, музика, филм, традиција) се маркирани и се изложени влијанијата и допирните точки на двете култури.

Клучни зборови: култура, јазик, традиција, турцизми, културолошки.

Доца ЦВЕТКОСКА
СОСУ „Св. Кирил и Методиј“
Охрид, Македонија
doca.cvetkoska@yahoo.com

ЈАЗИКОТ КАКО ФАКТОР ЗА КОХЕЗИЈА НА ОПШТЕСТВОТО (ВРЗ ПРИМЕРИ ОД МАКЕДОНСКАТА ПИСМЕНА ТРАДИЦИЈА)

Апстракт: Во оваа статија е направена анализа за улогата на јазикот како фактор за кохезија во општеството врз примери од македонската писмена традиција. Се анализира општеството како социјален субјект, настанато како резултат на јазикот и јазичната комуникација во кое луѓето се восприемаат како негов неразделен дел, ги остваруваат своите важни потреби и интереси, се стремат да го потврдат својот социјален статус и да добијат општествено признание. Притоа, се анализира улогата и значењето на македонскиот јазик во делата на македонските преродбеници во XIX во изградување на културната и националната свест кај Македонците за кохезија во македонското општество.

Клучни зборови: јазик, култура, комуникација, кохезија, преродбеници.

Мери ЦУБАЛЕВСКА

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков - Скопје,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Скопје, Македонија
m.cubalevska@yahoo.com

ТУРЦИЗМИТЕ ВО ПРОЗНОТО ТВОРЕШТВО НА ЈОВАН СТРЕЗОВСКИ

Апстракт: Употребата на турцизмите во современата македонска литература би можело да се поврзе со специфичноста на содржината што се пренесува, а од друга страна може да се сфати како свесен стилистички пристап во прилог на збогатувањето на јазикот со изразните средства од народниот јазик. Турските заемки во уметничката литература ги употребуваат, главно, оние писатели, особено поети, чиешто творештво произлегло од народното, а нив им даваат предност и оние што во своите творби ја третираат проблематиката на подалечното и поблиското минато кое е тесно поврзано со турското владеење (на пр. Васил Иљоски, Ѓорѓи Абациев, Стале Попов и др.). Предмет на нашиот интерес во овој труд е употребата на турцизмите во прозното творештвото на Јован Стрезовски, коишто придонесуваат јазичниот израз на авторот да зазвучува архаично, му придаваат разговорен белег на исказот, а со тоа се постигнува потребната спонтаност на јазичниот израз на авторот. Нивната употреба придонесува јазичниот израз на авторот да ги пренесе мислите, чувствата и страстите на едно минато време. Во творештвото на Стрезовски е потврдена употребата на турски лексички елементи од различни области, како што се: термини од областа на администрацијата, називите за оружје, заемките од трговската дејност, турцизми од областа на храната, од областа на облеката, обувките и накитот, од областа на медицината, од областа на фолклорот и др.

Клучни зборови: лексика, турцизми, зборообразување, стилистика.

Nihal ERTURAN

Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü
İstanbul Üniversitesi
İstanbul, Türkiye
nihalert@yahoo.com

ON CERTAIN LEXICAL PROBLEMS IN TRANSLATIONS FROM RUSSIAN TO
TURKISH OF L. N. TOLSTOY'S NOVEL 'ANNA KARENINA'

Abstract: In this article, L. N. Tolstoy's novel 'Anna Karenina' will be examined on a lexical level for perception problems, which is relevant in contemporary translation studies.

Structural differences between the two languages, distinctness of their words, idioms and agents of imagery and linguistic gaps require a search for translation methods and tools that will enable the context and literary distinctness in L. N. Tolstoy's prose to be conveyed.

The translation difficulties related to the characteristics of both languages are analyzed by the comparative method. Ultimately, lexical equivalents and alternatives that can provide equivalence between the source and the translated text and their linguistic and literary congruity are presented.

Keywords: lexicon, translation practice, Russian language, Turkish language.

**ЗА НЕКОИ ЛЕКСИЧКИ ПРОБЛЕМИ НА ПРЕВОДОТ
ОД РУСКИ НА ТУРСКИ ЈАЗИК НА РОМАНОТ „АНА КАРЕНИНА“,
Л. Н. ТОЛСТОЈ**

Апстракт: Во оваа статија анализата на романот „Ана Каренина“ Л.Н. Толстој, ќе биде спроведена на лексичко ниво и ќе ги истражува проблемите со перцепцијата на преводот од руски на турски јазик.

Структурната разлика помеѓу двата јазика, посебноста на зборовите, идиомите, сликовитоста и јазичните празнини бараат изнаоѓање на поефикасни методи и алатки, кои ќе овозможат поавтентично да се пренесе контекстот и уметничката оригиналност на прозното дело на Л. Н. Толстој.

Тешкотиите при преводот најчесто се поврзани со спецификите на двата јазика, и се анализираат според компаративен метод.

Како резултат на тоа, најчесто се предлагаат варијанти на лексички еквиваленти и алтернативи кои можат да обезбедат еднаквост помеѓу оригиналот и преводот од јазична и уметничка гледна точка.

Клучни зборови: речник, преведување, руски јазик, турски јазик.

Esra GÜRKAN

Beykent Üniversitesi Avalon Yerleşkesi

Beylikdüzü Avalon Yerleşkesi

İstanbul, Türkiye

ars_esra@hotmail.com

ТРУДНОСТИ ПЕРЕВОДА РУССКИХ МНОГОЗНАЧНЫХ СЛОВ НА ТУРЕЦКИЙ ЯЗЫК

Аннотация: Русский язык имеет исключительно богатый репертуар лексических и грамматических выражений, большинство русских слов имеют несколько значений. В работе рассматриваются актуальные проблемы перевода многозначных слов с русского языка на турецкий. Особое внимание уделяется словам с эмоциональной, стилистической, коннотативной, национально-культурной окраской. На примере употребления многозначных слов в разных стилях речи определяются маркеры, по которым иностранный студент может определить их значение. Кроме того, в работе рассматриваются приемы адекватного, эквивалентного перевода русских многозначных слов на турецкий язык с сохранением их коннотативной, стилистической, национально-культурной нагруженности.

Ключевые слова: перевод, многозначное слово, методика, русский язык, турецкий язык.

ПОТЕШКОТИИТЕ ВО ПРЕВОДОТ НА РУСКИТЕ ПОВЕЌЕЗНАЧНИ ЗБОРОВИ НА ТУРСКИ ЈАЗИК

Апстракт: Рускиот јазик има исклучително богат репертоар на лексички и граматички изрази, повеќето руски зборови имаат повеќе значења. Трудот се занимава со актуелните проблеми во преведувањето на полисемантичките зборови од руски на турски јазик. Особено внимание се посветува на зборовите со емоционална, стилистичка, конотативна, национално-културна боја.

На пример со употреба на повеќезначните зборови во различни стилови на говор, се користат маркери според кои странскиот студент може да го утврди нивното значење. Покрај тоа, во овој труд се дискутира за соодветни техники и методи, еквивалентен превод на руски повеќезначни зборови на турски јазик со зачувување на нивните конотативни, стилски, национални и културни вредности.

Клучни зборови: превод, повеќезначни зборови, методика, руски јазик, турски јазик.

Hadžem HAJDAREVIĆ

Institut za jezik

Univerzitet u Sarajevu

Sarajevo, Bosna i Hercegovina

hadzem_h@yahoo.com

**ISKUSTVO RATA (1992.-1995.)
NAPREMA JEZIČKOG I SOCIOKULTURNOG IDENTITETA
U BOSNI I HERCEGOVINI**

Apstrakt: Kako je u Bosni i Hercegovini, do općega jugoslavenskog popisa stanovništva 1991. godine, u školstvu, obrazovanju, medijima, u općem javnom diskursu postojala isključiva jezička odrednica “srpskohrvatski”, odnosno “hrvatskosrpski” jezik, kao “zajednički” jezik na području Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske i Srbije, od 1991. godine počinje javna i znanstvena revalorizacija historijske lingvističke odrednice “bosanski jezik”, što je postalo naglašenije nakon priznanja Bosne i Hercegovine kao samostalne državne zajednice (1992). U izlaganju bi, na primjerima pojedinih književnih stvaralaca u Bosni i Hercegovini, jezika medija i općega društvenog javnog diskursa, bili predloženi neki aspekti unutarjezičkih “trvenja”, “nesporazuma”, “lutanja”, sve u kontekstu opće balkanske postkomunističke priče o identitetu, o jeziku naprema osobne i kolektivne svijesti o identitetu, o tzv. jezičkom identitetu, o naciokratskim raslojavanjima unutar nekadašnjega “bosanskohercegovačkog standardnojezičkog izraza” (kroz vizuru psiholingvistike) i uticaja političkih faktora na postojeće jezičke tradicije i jezičke slobode u Bosni i Hercegovini, te na koji se način postojanje ili nepostojanje primjerene jezičke politike odražava na kulturu i aktualna kulturna pitanja, koliko je, u tom smislu, kultura u službi nacionalne indoktrinacije a koliko u službi internacionalnog kultiviranja, prožimanja, povezivanja, međusobnog obogaćivanja...

Ključne reči: Jezik, rat, identitet, kultura, tradicija.

Jasmin HODŽIĆ

Institut za jezik

Univerzitet u Sarajevu

jasmin.hodzic@izj.unsa.ba

**NEKI KOGNITIVNOLINGVISTIČKI I KOMUNIKOLOŠKI ASPEKTI
ODABRANIH DIJALOŠKIH FORMI U BOSANSKOM JEZIKU
KAO IZRAZITO OBILJEŽJE KULTURE**

Apstrakt: Rad se bavi analizom realnih i fikcionalnih mikrodijaloških formi, njihovom strukturom i sadržajem, a naročito kreativnim elementima dijaloga kao posebnim obilježjem jezičke vještine, s pripadajućim elementima preciznosti, tačnosti, sažetosti, ljepote, duhovitosti i mudrosti kao općim obilježjima jednog iskustvenog i znanlačkog života, mentaliteta i kulture, što se pretvara u opće obilježje (bosanskog) stila.

Gljučne reči: dijalog, stil, jezička vještina, duhovitost, kultura.

**SOME COGNITIVE LINGUISTIC AND COMMUNICOLOGICAL ASPECTS OF
SELECTED DIALOGUE FORMS IN BOSNIAN AS A DISTINCTIVE FEATURE OF
CULTURE**

Abstract: The paper deals with the analysis of real and fictional micro dialogue forms, their structure and content, and in particular the creative elements of the dialogue as a special feature of language skills, with the corresponding elements of precision, accuracy, conciseness, beauty, wit and wisdom as the general characteristics of one experiential and knowledge and life, especially culture, which turns itself into the general characteristic of the (Bosnian) style.

Keywords: dialogue, style, language skills, witty, culture.

Emine INANİR

Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü

Istanbul Üniversitesi

İstanbul, Türkiye

emineinanir@hotmail.com

eminar@istanbul.edu.tr

РЕФОРМИ ВО ОБЛАСТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО И ЈАЗИКОТ ВО ЕРАТА НА ЕКАТЕРИНА ВТОРА ВО КУЛТУРЕН И ИСТОРИСКИ КОНТЕКСТ

Апстракт: Во овој труд се разгледуваат реформите на Екатерина Втора од областа на издаваштвото, образовната сфера и лингвистиката во културен и историски контекст.

Познанството на Е.Р. Дашкова (родена како грофица Воронцова) со идната царица Екатерина, како и нејзината лична наклонетост кон неа, ја претвориле Дашкова во нејзин поддржувач. Екатерина Дашкова била назначена од страна на Екатерина Втора за раководител на Академијата на науките и на Руската Академија, која била од исклучително значење за науката и образованието кон крајот на XVIII и почетокот на XIX век. И двете млади, образовани жени и големи љубители на делата на француските философи на просветителството биле едногласни во ставот дека „образованието претставува клуч за јавното добро“ и заедно сонувале за почеток на „царството на разумот“.

На иницијатива на Екатерина Втора, Е. Р. Дашкова ја објавила првата збирка на дела на М. В. Ломоносов. Дашкова ѝ претставува «извештај» на царицата за потребата за преработка на руската граматика и за создавање на Академија за изучување на „рускиот збор“. Во 1783 година, Екатерина Втора по преговорите со Е. Р. Дашкова за создавање на Руската Академија, издава Указ за нејзиното формирање. Оваа институција, за разлика од „големата“ Академија, прераснала во научен собир, кој се занимавал исклучиво со проблемите на рускиот јазик.

Статутот на Академијата бил изготвен лично од страна на Дашкова, која останала на чело на оваа институција повеќе од десет години. Во Статутот стоело: „Главната задача во работата на Руската Академија се состои во збогатувањето, во прочистувањето на рускиот јазик и во ширењето на науката за јазикот во државата“.

Целта на оваа студија е да се покаже улогата и придонесот на Екатерина Втора и Екатерина Дашкова во втемелувањето на современата европеизирана руска култура.

Клучни зборови: издаваштво на книги, лингвистика, просветителска сфера, науки за јазикот, Дашкова.

РЕФОРМЫ В ЯЗЫКЕ И ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОЙ СФЕРЕ В ЭПОХУ ЕКАТЕРИНЫ II В КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОМ КОНТЕКСТЕ

Аннотация: В данной работе рассматриваются реформы Екатерины Второй в области книгоиздательства, просветительской сферы и языкознания в культурно-историческом контексте.

Знакомство Е.Р. Дашковой (урожденная графиня Воронцова) с будущей императрицей Екатериной и её личное расположение к ней сделало Дашкову её сторонницей. Екатерина Романовна была назначена Екатериной Второй главой Академии наук и Российской Академии, имеющей огромное значение для науки и просвещения конца XVIII – начала XIX века. Обе молодые, образованные женщины, обе большие поклонницы сочинений французских философов-просветителей, они были «единодушны в том, что просвещение – залог общественного блага» и вместе мечтали о наступлении «царства разума».

По инициативе Е.Р. Дашковой было издано первое собрание сочинений М.В. Ломоносова. Дашкова предлагает вниманию императрице «доклад» о необходимости переработки русской грамматики и создания Академии для изучения «российского слова». В 1783 году Екатерина II обсудив с Е.Р. Дашковой учреждение Российской Академии, издает приказ об её основании. Это учреждение в отличие от «большой» Академии, стало ученым собранием, занимавшимся проблемами русского языка.

Устав Академии был разработан самой Дашковой, которая управляла этим учреждением более десяти лет. В уставе было записано: «Главный предмет Российской Академии состоять должен в обогащении и очищении языка российского и в распространении словесных наук в государстве».

Цель данной работы показать роль и вклад Екатерина II-ой и Екатерины Дашковой в основы развития современной европеизированной русской культуры.

Ключевые слова: книгоиздательство, языкознание, просветительская сфера, словесные науки, Дашкова.

Barbara JARYSZ

Institute of Slavonic Philology

Adam Mickiewicz University in Poznań

Poznań, Poland

barbara_jarysz@op.pl

**THE IMPORTANCE OF LANGUAGE KNOWLEDGE IN FIELD STUDIES.
REFLECTIONS FROM RESEARCH ON CARNIVALS IN MACEDONIA.**

Abstract: The aim of the paper will be to discuss issues related to conducting field studies in groups whose language is not the mother tongue of the researcher.

In the first part of the presentation I would like to discuss issues related to field research in general, to mention the methods used by researchers and the difficulties they have to face in the field. I will recall experiences from my own field research in the area of Macedonia. In the second part I would like to share my reflections about the communication barriers that I encountered (resulting, for example, from the presence of dialects). I will focus on two main carnival groups among whom I collected materials: Meckari from Prilep and Vasilicari from Vevcani.

Keywords: fieldwork, Meckari, Vasilicari, carnival, Macedonia.

Alen KALAJDŽIJA
 Institut za jezik
 Univerzitet u Sarajevu
 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
 alen.kalajdzija@izj.unsa.ba

**POGLED IZNUTRA NA BOSANSKU LEKSIKU KONCEPTUALNOG
 TURSKO-BOSANSKOG RUKOPISNOG RJEČNIKA
 IZ CODEXA ALIHODŽIĆ IZ 17. ST.**

Abstract: Leksikografska praksa u osmanskoj Bosni bila je relativno česta pojava te je u tom periodu ovakva inventivna i prepisivačka praksa dala na desetine različitih rukopisnih verzija dvojezičnih i višejezičnih rječnika. Jedan od takvih jeste i manje poznati konceptualni dvojezični tursko-bosanski rječnik, sačuvan u rukopisnoj zbirci porodice Alihodžić (Codex Alihodžić) iz Nove Bile kod Travnika, u Bosni, koji je nastao u 17. st. Ovakva vrsta literature značajna je, s jedne strane, u razumijevanju bosanskog jezičkog izraza predstandardnog perioda, ali isto tako i u činjenici da ona pruža specifičan uvid u razumijevanje utjecaja orijentalno-islamske kulture na tlu Bosne. Koliko je poznato, do danas nije bilo istraživanja ovog rječnika, zbog čega je intencija ovog referata upravo skretanje pažnje javnosti na ovo važno kulturno, historiografsko i leksikografsko djelo, kako za slavistiku i turkologiju, tako i za južnu slavistiku a napose bosnistiku. Cilj istraživanja bit će zasnovan na predstavljanju i analizi specifične bosanske leksike navedene u rječniku s obzirom na dotadašnju leksikografsku praksu i književnojezičku alhamijado tradiciju te na teritorijalnu rasprostranjenost i hronološku leksičku zakonomjernost, uzimajući pri tome u obzir analizu leksičke građe u poznatim južnoslavenskim leksikografskim ostvarenjima.

Ključne reči: bosanski jezik, bosanska leksika, rječnik, alhamijado literature

**INSIDE VIEW TO THE BOSNIAN LEXIS OF CONCEPTUAL TURKISH-BOSNIAN
 HANDWRITTEN DICTIONARY FROM CODEX ALIHODŽIĆ FROM THE 17TH
 CENTURY**

Abstract: Lexicographical practice in Ottoman Bosnia was relatively common occurrence and during this period these inventive and copywriting practice gave dozens of different manuscript versions of bilingual and multilingual dictionaries. One of these is the lesser-known conceptual bilingual Turkish-Bosnian dictionary, preserved in the manuscript collection of the family Alihodžić (Codex Alihodžić) from Nova Bila near Travnik, in Bosnia, which was created in the 17th century. This type of literature is important on the one hand, in understanding the Bosnian language expression of the pre-standard period, but also in the fact that it provides a specific insight into the understanding of the influence of the Oriental-Islamic culture on the ground of Bosnia. As far as is known, until today there has been no research this dictionary, which is the reason why the intention of this paper is to draw public attention to this important cultural, historiographical and lexicographical work, as for Slavistics and Turkology, and the southern Slavic studies and especially Bosnistics. The goal of the research will be based on the presentation and analysis of specific Bosnian lexicon listed in the dictionary regarding former lexicographical practice and Alhamijado tradition of literary language and the territorial distribution and chronological lexical regularity, taking into account the analysis of lexical items in the known South Slavic lexicographic works.

Keywords: Bosnian language, Bosnian lexicon, dictionary, aljamiado literacy.

Zenaida KARAVDIĆ
Language Institute
University of Sarajevo
Sarajevo, Bosna i Hercegovina
zenaida.karavdic@izj.unsa.ba

PARTICLES IN BOSNIAN MEDIEVAL CHARTERS

Abstract: In Bosnian medieval charters, there are many particles at the end of nouns and pronouns, such as *-i*, *-re*, *-zi...* and they haven't any meaning. However, the fact of their existing in such great number indicates that their appearance might not be unintentional. In literature, there are opinions that those particles are relics of possible words or parts of words with some meaning (demonstrative, (in)definitive...). The aim of this paper is to try to find out is there possible that those particles still remain their supposed semantics or at least to find some rules for their appearance.

Keywords: Particles, Old Bosnian language, Bosnian medieval charters, Bosnian language history.

Ivan KNJIŽAR
 Filološki fakultet
 Univerzitet u Beogradu
 Beograd, Srbija
 iknjizar@gmail.com

Žarko BOŠNJAKOVIĆ
 Filoofski fakultet
 Univerzitet u Novom Sadu
 Novi Sad, Srbija
 zarko.bosnjakovic@gmail.com

FORMALNA I FUNKCIONALNA OGRANIČENJA PRESUPOZICIONALNOSTI SADRŽAJA KLAUZE KOJA DOPUNJUJE REKCIJSKE REČI U ZNAČENJU OSEĆANJA

Apstrakt: Predmet ovog rada je formalno i funkcionalno ispitivanje rekcijskih reči (glagola, prideva, priloga i imenica) u značenju osećanja (*žaliti; biti čudno, biti drago; bojazan, briga, žalost* i sl) koje su komplementizovane rečeničnom strukturom. Ono što nas konkretno zanima jeste pitanje koji sve formalni i funkcionalni uslove moraju biti ispunjeni da bi sadržaj dopunske klauze imao odlike presupozicionalnosti (koja podrazumeva i faktivnost). Na prvom mestu moraju se izdvojiti upravne reči pomenute semantičke potkategorije čija značenjska struktura zahteva rečeničnu dopunu iz kojih se mogu u apstraktnoj semantičkoj reprezentaciji izdvojiti samostalne propozicije koje u određenim komunikacijskim okolnostima potencijlano mogu imati odlike presupozicionalnosti. Pa tako, iz dopunske klauze rečenice *Čudno mi je što Marko ove godine nije bio na letovanju*, može se izdvojiti celovita propozicija *Marko ove godine nije bio na moru*, koja može imati odlike presupozicije ako je govornik smatra poznatom (neinformativnom), a želi da prenese svoj lični odnos prema toj činjenici. Međutim, u drugim konveracijskim situacijama pomenuta propozicija može biti centar komunikacijske namere govornika, tj. postati informativna. Dakle, pored navedenih formalnih ograničenja, presupozicionalnost je određena i onim ograničenjima funkcionalne prirode, što znači da će se uprkos formalnoj istovetnosti, u nekim komunikacijskim okolnostima presupozicija pojaviti („aktivirati“), a drugima neće (tj. biće „suspendovana“). Isto tako, pojavljivanje/nepojavljivanje faktivne presupozicije može u nekim slučajevima biti kodirano (ili bar nagovešteno) i u formalnoj strukturi „faktivnih“ rečenica (npr. zamena dopunske klauze pokaznom zamenicom *to* u funkciji prosentencijalizatorske anafore, upotreba određenih veznika preko kojih se dopunska klauza uključuje u upravnu rečenicu, neke morfološke odlike morfosintaksičkih jedinica koje čine iskaz ovog hipotaksičkog tipa i dr).

Ključne riječi: formalna struktura, informacijska struktura, dopunska klauza, faktivnost, presupozicija.

Aida KRŠO

Institut za jezik

Univerzitet u Sarajevu

Sarajevo, Bosna i Hercegovina

aida.krso@izj.unsa.ba

JEZIK MODNOG ČASOPISA (INTERNACIONALIZACIJA JEZIKA – MODNI DETALJ ILI NEMINOVNOST)

Apstrakt: Jezička internacionalizacija (koju prepoznajemo u modnim časopisima) podrazumijeva najveći procenat anglizama između ostalih internacionalizama, evropeizama, tuđica koje prelaze jezičke i političke granice, a tome doprinosi globalni društveni i kulturni kontekst savremenog doba. Prateći jezik štampe, posebno sportskih, informatičkih i modnih časopisa, odabran je modni časopis.

Analiziran je jezik modnog časopisa (odabran je sarajevski modni časopis „Fashion magazine“) sa aspekta opće lingvistike, sociolingvistike, normativne lingvistike, a rezultati istraživanja daju mjerljive parametre i trendove u jeziku što je korisno za praćenje razvoja savremenog jezika, pa i vođenje jezičke politike u toku kontinuiranog razvoja standardnog jezika. Sveukupnost navedenih relacija rezultira savremenom normom standardnog jezika koju praktiraju oni koji su okupljeni oko svijeta mode i *showebizza*.

Upotreba standardnog jezika u savremenim časopisima pokazuje vrlo izraženu tendenciju leksičke internacionalizacije. Politička, a onda i svaka druga integracija Evrope, pa recimo i svijeta, globalizacija u planetarnim okvirima, morala se odraziti i u leksici, bez obzira na međusobne korijenske jezičke veze i razlike. Internacionalna leksika postala je dio leksičkog fonda svih evropskih pa i svjetskih jezika u manjoj ili većoj mjeri. Formiraju se grupe svjetskih jezika, rangiranjem jezika svjetskih sila kao svjetskih jezika. Nekoliko evropskih jezika dobili su rang svjetskih jezika, pri čemu se posebno izdvaja engleski, a zatim ga slijede francuski, njemački i španski jezik.

Analiza jezika modnog časopisa pokazat će kako teče proces adaptacije anglizama u bosanskom jeziku. Pojava više radova na ovu temu govori koliko je prisustvo i upotreba anglizama naša realnost kojoj treba posvetiti posebnu pažnju u smislu prihvatanja i normiranja prema normama savremenog bosanskog jezika.

Ključne riječi: internacionalizacija, anglizmi, opća lingvistika, sociolingvistika, normativna lingvistika.

Maria STRYSZEWSKA

Instytut Filologii Słowiańskiej

Uniwersytet Wrocławski

Pracownia Macedonistyki

Wrocław, Polska

maria.stryzewska@uwr.edu.pl

**TWORZENIE NAZW DEMINUTYWNYCH W JĘZYKU ROSYJSKIM,
MACEDOŃSKIM I POLSKIM (NA MATERIALE POWIEŚCI
„МАСТЕР И МАРГАРИТА“ M. BUŁHAKOWA I JEJ PRZEKŁADÓW)**

Abstract: Zasadniczym przedmiotem wystąpienia jest omówienie sposobów tworzenia nazw deminutywnych w trzech językach słowiańskich: rosyjskim, polskim i macedońskim. Będę analizować deminutiva pojawiające się w tekście powieści Мастер и Маргарита M. Bułhakowa oraz jej przekładach.

Celem analizy jest wykazanie zbieżności oraz różnic w sposobach tworzenia nazw deminutywnych oraz ustalenie tendencji w każdym z języków.

Keywords: Słowotwórstwo, słowotwórstwo rzeczowników, słowotwórstwo słowiańskie, konfrontacja językowa.

Zoya ŞENGÜDER

Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü

Istanbul Üniversitesi

İstanbul, Türkiye

zoyaborsuk@gmail.com

КАРАКТЕРИСТИКИ НА УПОТРЕБАТА НА ТЕКСТОВИ ОД РУСКАТА ЛИТЕРАТУРА НАМЕНЕТИ ЗА ТУРСКАТА ПУБЛИКА

Апстракт: Овој труд се однесува на главните пристапи за проучување на литературни текстови во системот на предавање на рускиот како странски јазик. Јазикот е важен дел од културата на секоја нација. Во исто време тој е главната алатка за одржување, за чување и за пренесување на културата.

Токму затоа, при изучувањето на рускиот јазик како странски, особено е значајно да се користат многу елементи што ја претставуваат руската култура. Ваквите елементи треба да ги запознаат студентите со рускиот јазик и со културното опкружување, а најдобриот начин за тоа претставува изборот на литературни текстови, бидејќи тие обезбедуваат културна компонента на професионалната компетентност.

Во наставата на руски јазик како странски јазик, особено надвор од јазичната средина, неопходно е да се приспособи текстуален материјал за различните јазични нивоа.

За да се приспособи лингвистички и методолошки некој литературен текст, потребно е да се разбере културната разлика меѓу странските студенти и говорителите на мајчиниот руски јазик.

Овој труд ги презентира резултатите од истражувањето спроведено во Институтот за странски јазици (на Истанбулскиот универзитет) со цел да се дознаат главните лингвистички и културни разлики меѓу турските и говорителите на мајчиниот руски јазик. Резултатите, исто така, можат да се применат во изноѓање на поефикасен начин за приспособување на книжевниот текст на културните и на јазични особености на турскиот јазик.

Оваа статија сугерира примери на приспособување на литературен текст и вежби за литературна анализа, кои би се применувале на јазични семинари наменети за турски говорители, користејќи ги класичните и современи руски текстови.

Се предлага да се користат продуктивни иновативни технологии, како што се театарски технологии и портфолио.

Клучни зборови: учење руски јазик како странски, литературен текст, класична руска литература, модерна руска литература, јазик, литература.

FEATURES OF THE USE OF TEXTS OF RUSSIAN LITERATURE IN THE TURKISH AUDIENCE

Abstract: The paper deals with the main approaches of studying literary texts in the system of teaching Russian as a foreign language. Language is an important part of every nation's culture. At the same time language is the main tool for culture maintenance, storage and transmitting. Therefore in the teaching of Russian as a foreign language it is quite

significant to use a lot of elements representing Russian culture. Such elements should get acquainted our students with Russian language and cultural environment, and the best choice for it are literary texts as they provide a cultural component of professional competence.

In teaching Russian as a foreign language, especially outside of the language environment, it is often necessary to adapt a text material for different language competence levels. To adapt any literary text both linguistically and methodologically means to understand the cultural difference between foreign students and native language speakers. The paper presents the results of our research made at Foreign Languages Institute (University of Istanbul) aimed to find out the main linguistic and cultural differences between Turkish and Russian native speakers. The results can be applied to adapt the literary text to Turkish students' cultural and language competence more effectively.

The paper suggests examples of literary text adaptations and literary analysis exercises applied in Russian as a foreign language seminars for Turkish speakers using both classical and modern Russian literature texts. It is proposed to use such productive innovative technologies like theatre technologies and portfolio works.

Keywords: Teaching Russian as a foreign language, literary text; classical Russian literature; modern Russian literature; language; culture.

ПОЗИТИВНОТО И НЕГАТИВНОТО ВЛИЈАНИЕ НА ЖЕНИТЕ ВО РУСКАТА И ТУРСКАТА ПОСЛОВИЦА

Апстракт: Во лингвистичките студии, во последните години, активно се разработуваше темата за изразување на родовата хиерархија во јазичните единици. Придонесот на жените кон функционирањето на општествениот систем на секое општество е значаен, бидејќи служи како „мост“ меѓу семејството и општеството, обезбедува продолжување на семејството и ги едуцира децата, кои ќе ја обликуваат иднината на народот и на земјата.

Во овој поглед, за да се проучи националниот карактер на еден народ и на неговата култура во светски рамки е неопходно да се посвети одделно внимание на улогата на жената во семејството, во религиозна, во економска, во политичка, во социјална и во културна сфера.

Во оваа статија, по примерот на турски и на руски поговорки и изреки, како извори на етнокултурни информации, се добиваат сознанија за речиси идентичен позитивен или негативен опис и кај двата народи, иако станува збор за различни култури и религии.

Анализата на поговорките и на пословиците доведува до заклучок дека во двете култури жената е претставена и од позитивна и од негативна страна.

Трудот ги анализира различните карактеристики на жените во однос на приватниот, семејниот и општествениот живот, на позитивната и негативната слика за жените, на сличностите и разликите во перцепцијата на жените кај турскиот и кај рускиот народ, а во контекст на различностите што се согледуваат преку: националниот карактер, погледите на светот и културата.

Клучни зборови: пословици, родова хиерархија, жена, социјален идентитет.

ПОЛОЖИТЕЛЬНЫЙ И ОТРИЦАТЕЛЬНЫЙ ОБРАЗ ЖЕНЩИНЫ В ТУРЕЦКИХ И РУССКИХ ПОСЛОВИЦАХ

Аннотация: В лингвистических исследованиях последних лет активно разрабатывается тема выражения гендерной иерархии в языковых единицах. Вклад женщины в функционирование социальной системы любого общества значителен, так как она служит «мостом» между семьей и обществом, обеспечивает продолжение рода, воспитывает детей, которые будут формировать будущее народа, страны. В связи с этим для изучения национального характера, мировидения народа, его культуры необходимо обратить особое внимание на роль женщины в семье, в религиозных, экономических, политических, социальных, культурных сферах.

В докладе на примере турецких и русских пословиц и поговорок как источников этнокультурной информации описан положительный и негативный образ женщины у турецкого и русского народов – народов с разной культурой и религией.

Анализ пословиц и поговорок позволил установить, что в обеих культурах женщина представлена как с положительной, так и с отрицательной стороны. В докладе подробно рассмотрены различные характеристики женщины с точки зрения частной, семейной и социальной жизни, положительные и отрицательные оценки женщины, выявлены сходства и различия в восприятии женщины у турецкого и

русского народов, обусловленные разным национальным характером, мировидением, культурой.

Ключевые слова: пословицы, гендерная иерархия, женщина, социальная идентичность.

Gönül ÜZELLI

Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
 Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü
 İstanbul Üniversitesi
 İstanbul, Türkiye
 guzelli@istanbul.edu.tr
gonuluzelli@gmail.com

КУЛТОТ НА САМОВИЛАТА ВО БУГАРСКАТА ПОЕЗИЈА И ВО БУГАРСКОТО СЛИКАРСТВО

Апстракт: Појавата на митови е многу важна за културната историја на човештвото. Во примитивните општества митологијата служи како главен начин за разбирање на светот, но, исто така, таа има значајно место како дел од духовниот култивизам. Словенската митологија исполнува културна и општествена функција, како и религиозен аспект, кој ги обединува различните словенски народи во одреден културен контекст. Во оваа студија ќе бидат истражувани женските ликови, како што се: самовила, вила, јуда во јужнословенската митологија.

Како резултат на ова истражување, кое ќе се спроведува врз јазична и врз културолошка основа, овие согледувања ќе бидат вклучени во истражувањето на влијанијата врз уметноста на бугарската поезија и на современото бугарско сликарство. Во контекст на бугарската митологија на јужните Словени, ќе се допре до културниот и религиозниот живот, а односите со словенската култура ќе бидат општопрепознаени. Во оваа статија ќе се обидеме да објасниме како словенските народи се поврзани едни со други во контекст на културните традиции, особено во контекст на митолошките верувања, иако тие се развивале одделно во историскиот процес.

Клучни зборови: митологија, јужни Словени, самовила, вила, јуда.

THE CULT OF SAMODIVA IN BULGARIAN POETRY AND PAINTING

Abstract: The emergence of myths is very important for the cultural history of mankind. In primitive societies, while mythology serves as the main way of understanding the world, it also has an important place in that mankind is part of spiritual cultism. Slavic mythology fulfills a cultural and social function as well as a religious aspect that unites the various Slavic peoples in a particular cultural context. In this study, female imagery such as Samodiva, Vila, Yuda in Southern Slavic mythology will be examined. As a result of this examination, which will be carried out on linguistic and cultural grounds and these documents will be included in the investigation of the effects on the art of Bulgarian poetry and the contemporary Bulgarian art of painting. In the context of Bulgarian mythology in Southern Slavs, the cultural and religious life will be touched upon, and the ties and relations with Slavic culture will be referred to in general. Thus, it will be attempted to explain how the Slavic peoples are related to each other in the context of cultural traditions, especially in the context of mythological beliefs, although they are separated from one another in the historical process.

Keywords: Mythology, Southern Slavs, Samodiva, Vila, Yuda.

За издавачот

проф. д-р Елена Јованова-Грујовска, директор
Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје при УКИМ

Главен и одговорен уредник
проф. д-р Лидија Тантуровска

Лектура

Лектурата е извршена од членовите на Уредувачкиот одбор.

Компјутерска и техничка обработка

проф. д-р Лидија Тантуровска
Компактниот диск го умножи Александар Штерјев

Тираж

100 примероци